

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Tyrocinium Artis Oratoriæ Sacræ Et Profanæ

Moine, Joseph

Solodori, 1714

Liber III. De tertia parte Eloquentiæ, seu de Elocution.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68834](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68834)

LIBER III.

De tertia parte Eloquentiæ seu
de Elocutione.

CAPUT I.

De his, quæ universim ad Elocutionem spectant.

I. Uid est Elocutio? Resp. Est illa Elocutio quid. pars Eloquentiæ, quæ res inventas, & dispositas, idoneis verbis, & sententiis exornat. Servit hæc pars ad delectationem, & ab hac propriè Orator eloquens vocatur. In hac igitur magna cura, longa exercitatio, & studiosa imitatio meliorum Auctorum ponenda est. Debet nihilominus sermo ita esse natus, ut videatur non ab arte fuisse profectus, & cuius imitabilis; in Oratore insuper sacro nescio quali religionis & pietatis modo conditus, quem facilius est sentire, quàm definire, ut ipsius dicendi methodus plurimùm à profanis orationibus discrepet.

II. In quo consistit hic ornatus? Resp. Ornatus. Suppositâ linguæ, in qua dicendum est, perfectâ notitiâ, ornatus sermonis pendet,
I. Ab

1. Ab ipsis verbis simplicibus, secundum se spectatis. 2. A Stylo. 3. A Periodis, Membris, Incisis, & eorum Numero oratorio. 4. A Translatione vocum. 5. Ab earundem figurata compositione, seu conjunctione. De singulis postea ordine agetur, postquam pauca de ipsis verbis seu dictione annotata fuerint.

Delectus
verborum.

III. Quis delectus in verbis habendus? Resp. 1. Si latinè dicatur, curandum, ut non tantum verba sint verè latina, i. e. non barbara, sed ipsa quoq; dictione: aliud enim est *Latina* dicere, aliud *Latinè*. Illud est, si nullum infit dictioni verbum barbarum; hoc verò, si etiam proprietatem latini sermonis habeat. Ridiculi sunt, qui putant, se tunc perfectè Ciceronem loqui, si nullum verbum afferant, quod Nizolii Onomasticon non contineat. Discitur hæc proprietas latini sermonis ex lectione Veterum classicorum, quibus lingua latina erat propria. Quamvis etiam Recentiores sint, qui bene scribant. Hujus linguæ gustum aliquem dare possunt P. Pomey Flos latinittatis, P. Tursellini Particulæ, P. Pontani Progymnasmata, P. Niefs, Vossius, Manutius, & alii. 2. Idem judicium esto de quovis alio idiomate, in quo non vulgi sermonem, sed cultiorum loquendi normam sequi oportet. Erubescat sacer Orator coram rusticis in oratione rusticum agere. 3. Clarif-

Chrissimè loquatur , utendo verbis usitatis, sensu perspicuo ac pleno. Caveat itaque quorundam ineptiam , qui , ut dictionem, juxta suam opinionem , elevent , ita ridiculè in grallis incedunt , ut nullum verbum ordinarium sit ipsis satis idoneum. Hi fortassis seipso intelligunt ; ab aliis profectò non intelliguntur. 4. Utatur verbis propriis , quæ rem bene exprimunt , & quæ putat , ab omnibus intelligenda. Puerile est laudem reconditæ scientiæ quærere ex peregrinis vocabulis , aut arti alicui propriis. 5. Servetur claritatis causâ ordo Grammaticæ , nisi Numerus aliud postulet. Vitentur trajectiones , longiores interjectiones , concursus multorum adverbiorum ; itémq; ut numero serviatur , inutilis inculcatio verborum, ad rem non pertinentium. 6. Abstineat à vocibus in quacunq; lingua obsoletis , qualia in latina sunt : *Olli, Quianam, siem* &c. Pari quoq; cura à novis ac barbaris , ut in latina : *Modernus, Possibilis, Quum* &c. quæ P. Niefs , & Onomasticon Nizolii in fine melioribus substitutis expungunt. Præterea à Poëticis , ut *Fare, Soboles* , &c. Quodsi tamen ejusmodi verbum rem melius exprimeret , aut aliud , illi linguæ proprium, non occurreret , venia quasi petatur illo utendi, consuetis illis formulis : *Vt vocant; Liceat uti hac voce, ad rem explicandam* , &c. Multa tamen sunt , veteribus latinis incognita , qui-

qui-

quibus hodie Christianorum usus jus in latino sermone consistendi tribuit, Ut: *Sacramentum, Pœnitentia, Eucharistia, Incarnatio, &c.* Horum aliqua latinis quidem jam fuerunt olim usitata, sed non in eo sensu, quem inter nos habent. 7. Quæ sint verba grandiora, consonantiora, &c. repete ex dictis L. I. c. 13. n. 2. Circa verba consonantiora longam disputationem instituit Emman. Thesaurus in Idea argutæ dictionis c. 4. ubi ait, illa verba meliùs sonare, quæ constant pluribus vocalibus gratiùs sonantibus, quales sunt A. O. E. & pluribus consonantibus sonoris, quales ait esse P. L. T. B. F. M. N. V. Z. G. contrà duriores vocat J. U. C. S. Q. R. X. H. Quæ & plura alia apud eundem videre licet, cui lubet. Hac in re ut cura aliqua probatur, ita superstitio rideatur; ego post diligentem lectionem aurium iudicio plus tribuerem.

 CAPUT II.

De Stylo oratorio.

Stylus.

1. **Q**uid est Stylus? Resp. Est certus character dicendi, quo quisq; utitur ad se explicandum. Idcirco tot Styli diversi reperiuntur, quot sunt, qui dicunt aut scribunt. Nascitur autem hæc diversitas partim ex discrepantia ingeniorum, partim

ex

ex varietate librorum, quos quilibet pro suo gustu familiariter tractando sensim etiam imitatur. Ferè sicut corporum constitutio ex alimento provenit. Utcunq; tamen Stylus differat, bonus ad tres classes revocatur.

II. Quis Stylus est bonus? Resp. Qui Bonus rem quamlibet explicat verbis & modo, quibus oportet; ita scilicet dicendi methodum rebus accommodans, ut magnas gravi, mediocres temperata, humiles infima dictione pertractet. Cic. de orat. n. 100. *Is est eloquens, qui & magna graviter, & humilia subtiliter, & mediocria temperatè potest dicere.*

III. Quotuplex est Stylus bonus? Resp. Quotuplex. Non loquor hîc de Stylo historico, poëtico, epistolari &c. sed de solo oratorio, quem dixi esse triplicem. *Gravis* vocatur, qui constat verborum ornatâ copiâ, & sententiarum, non tumido, sed virili pondere. *Temperatus*, qui à gravi quidem stylo aliquantùm deflectit, non tamen ad vulgarem loquendi modum defluit: habet enim & numerum, & alia ornamenta oratoria. *Infimus*, qui ad familiarem loquendi modum propiùs accedit; nihilominus non caret ornatu aliquo minore, & industriâ moderatâ: lenioribus figuris est instructus, & sales ac eruditiones habet admixtas.

IV. Quis Stylus quibus materiis convenit? Resp. Genus Judiciale postulat initio verumcun- Quibus materiis conveniat.

cun-

cundiolem , sed instructum ſententiis ; in fine acriorem. Deliberativum gravem in magnis , temperatum in mediocribus , infimum in rebus humilibus. Exornativum petit expolitum , argutum , verbis & ſententiis illuſterioribus inſignitum. Exordium elegantiam moderatam verborum & ſententiarum niteat. Narratio propius ad quotidianum ſermonem accedit ; habet tamen ea , quæ ſuavitatem ipſi dare ſuperius dixi. In Confirmatione ſtylus ſit vehementior , figuris illuſtratus , & motibus ornatus. Epilogus ſit omnium vehementiſſimus. In Elogiis ſit ſublimior , illuſtrior , & floribus ornatus , ut virtuti ſuus cultus augeatur. In quibusdam item Myſteriis , ut Nativitatis , Reſurrectionis, &c. In aliis gravis. In aliis temperatus & mixtus. Hodie approbationem refert ſtylus quorundam , licet paucorum , modestus , fluidus , pietatem redolens , & ferè ubiq; ſibi conſtans , qui neq; affectatus ſit , neq; vulgariter humilis. Quæ omnia non tam præcepta , quàm iudicium , experientiam , & obſervationem ex lectione exigunt. Cæterum quisq; ſuum ingenium & captum conſulat , certuſq; ſit , illum ſtylum melius placiturum , ſi reliqua non deſint , qui dicentis naturæ proprius eſt : nam nimis exacta cura ſeſe cogendi ad aliquid alienum plerumq; non habet felicem ſucceſſum ; & imitari ſtylum alterius , niſi lon-

longo conatui adhibito tandem aliquid deberi possit, ferè perinde est, ac in theatro velle personam agere, quam quis non valet assequi.

v. Quis Stylus est vitiosus? Resp. 1. *Tumidus*; qui verbis & sententiis, ultrà quàm par est, inflatus ferè ubique adhibet nomina grandia, verba sesquipedalia, epitheta splendida, translationes audaces, sententias ampullis superbientes. Ut *Xerxes Persarum Jupiter pro Rege. Virgines oculorum pro Pupillis.* 2. *Obscurus*, qui 1. ex confusione rerum, perturbatione ordinis, nominum priorum multiplicitate, sensus perplexitate nascitur. 2. Ex metaphoris longè petitis. 3. Ex iisdem & Allegoriis coacervatis. Ut *modicus atq; opportunus translationis usus illustrat orationem, ita frequens obscurat, continuus verò in Allegoriam & Ænigma exit.* Quintil. L. 8. c. 6. 4. Ex duabus Metaphoris diversi generis conjunctis. 5. Ex sensibus concisis: *Brevis esse laboro, obscurus fio.* Horat. de Arte. Sed in hoc facile est remedium, si quis se non nihil magis explicet. Vitanda illa Sallustii brevitatis, & abruptum sermonis genus, in quo interdum sensus non completur. Ut etiam dictio copiâ materiæ & cogitationum nimiùm impleta, quam neque capaciores auditores satis assequuntur, nedum rudiores, pro quorum tamen instructione potissimùm conciones habentur. Per quod rursus non suadeo stylum prolixum & langu-

Vitia Seyli.

langu-

languidum, qui inutilia inculcat, ut auditor spatium nanciscatur cogitandi, sed ut pauca eligantur, & bene prudentérque exoliantur. 3. *Servilis*. Ita voco illum, qui nihil audet suis verbis dicere, sed anxie venatur modos loquendi alterius, quem pluris aliis aestimat, nec tamen in contextu orationis assequitur. 4. *Pedestris*, humilis, repens, siccus, frigidus, quæ in idem recidunt, est is, qui præcisè est sermo, sed incultus, destitutus nimirum varietate & cultu Figurarum. Sententias idem habet steriles, utpote nullâ ingenii notâ insignes. Defectum insuper in verbis, quorum copiâ laborat, & propriam vim significandi nescit; substantivis frequenter pronomina jungit, &c. Quæ mera sunt indicia deficientis ingenii & lectionis. 5. *Nimiùm brevis*, qui vitiosè omnia contrahit in Incisa, & plura cogitanda relinquit, quàm dicat. Unde obscuritas oritur. 6. *Nimiùm prolixus*, qui ex opposito singula minutim & fusè prosequitur, explicat, variat, aliis verbis jam dicta repetit, Synonyma cumulat, quasi auditoribus diffideret. Quod vitium præcedente majus & molestius est. Breves plerumque nesciunt artem dilatandi. Prolixi carent judicio in feligendo, aut certè dicenda non præmeditantur. 7. *Puerilis*, qui frequens est in diminutivis, *Blandulus*, *bellulus*, &c. multus in descriptiunculis horti, rivi, &c. Sæpe attentionem

tionem exigit; præceptorum peritiam jactat; in re quavis levissima attrahit, ut cunq; eòdem spectantes, SS. Patrum & aliorum sententias; neglectis figuris sententiarum totus est in verborum figuris & vocabulorum lusu. 8. *Poëticus*, quo non tantum ille designatur, qui medios aut integros versus dicendo facit, quod vitandum monet Quintil. sed etiam qui dictionem, Poëtis propriam, in orationem transfert, introducendo deos, & personas abstractas, ut Paupertatem, Superbiam, &c. loquentem vel agentem (quod alii ne Poëtis quidem permittunt) multiplicando nimium Tropos, vix aliquid sine Metaphora vel Allegoria dicendo, plerisque substantivis Epithetum attribuendo, &c. 9. *Allegoricus*, priori affinis, qui præter Allegoariarum frequentiam Periphrasibus, adagiis, frigidis acuminibus indulget. 10. *Scholasticus*, qui nimis strictè præceptis oratoriis semper inhæret, ubi ratio nonnunquam liberiolem ab iis dictionem suaderet. Ipse Cicero non semper sequitur sua præcepta, ut fatetur L. 2. de Orat. n. 97. *Quasi vero non ea præcipiam aliis, quæ mihi ipsi desunt.* Itaque non nimis anxie cavendum, ne unquam à præceptis oratoriis recedamus, sed iis semel bene perceptis, & per habitum velut possessis, naturali eloquentiæ suus cursus liberior relinquendus, quemadmodum Quintil. L. 5. Instit. c. 10. dicit: *Retinende sunt*

sunt

sunt oratoria regula sine contentione, & applicanda eo intuitu, quo, qui scribit, non cogitat, quibus syllabis sit utendum. 11. *Miscellaneus*, qui sibi non constat, modò sublimis, modò repens; modò frigidus, modò acutus: verbo, qui ex virtutibus & vitiis styli coalescens fluctuat, nec eadem methodo constanter procedit. 12. *Antiquus*, qui nimis avidè undequaq; corrasas eruditiones antiquas in oratione densat. 13. *Dissolutus*, qui sine nexu & particulis fluctuat huc illuc, nec potest viriliter proposito insistere. 14. *Argutus*, qui plenus est argutiis dictionum, reconditis, & sæpe inanibus acuminibus. Hic stylus, uti contemnendus non est, ita luxuries ingenii prudentiâ & moderatione depascenda. Potissimùm in eo excedunt, qui famam ingenii captant; sed vel idcirco sæpenumero perdunt, dum in quibusdam frigidi apparent, ut illi concionatores, de quibus P. Bouhours in libello De recta in operibus ingenii cogitandi ratione, quorum aliquis ad probandum, juvenes quandoq; citiùs mori quàm senes, attulit illud Joan. 20. v. 4. *Joannes juvenis præcucurrit citiùs Petro sene & venit primus ad monumentum.* Alius dixit, cor hominis esse figuræ triangularis, Mundum rotundæ, adeòq; hunc illud replere non posse. Alii: apud Hebræos eandem vocem significare vitam & mortem, cum discrimine solius puncti; ideòque

ideóq; vitam à morte unico puncto distare. Christum sudasse toto corpore sanguinem, & peccata deflere ita debuisse, cum Deus totus sit oculus. Eundem tacuisse coram Herode, quia agnus in conspectu lupi perdit vocem; fuisse nudum in cruce, quia incidit in latrones; ut condemnet pompas funebres, extinxisse faces cœli solem & lunam; sepultum in lapide, ut monstret, quantum abhorreat à mollitie; post resurrectionem apparuisse mulieribus, ut eadem innotescat statim omnibus. Pleraq; ex his vitiis fusiùs traducit Caussinus Eloqu. sac. & hum. L. 2. quem adi, si juvat.

VI. Quæ contrà sunt Styli virtutes? Resp. *Ejusdem virtutes.*

1. Sit naturalis dicenti, i. e. minimè coactus, non affectatus. 2. Accomodetur rebus, juxta dicta n. 2. 3. Equabiliter procedat, ut quo tenore cœpit, eodem continuetur usque ad finem. Quo non inhibetur illa inæqualitas, quam ipsæ res postulant; aliqua enim brevius, alia fusiùs deducenda sunt; alibi argutiæ, alibi periodi, alibi incisa locum sibi vendicant. 4. Sit perspicuus. 5. Virilis, cum quadam dignitate sententiarum, & pondere verborum. 6. Omnes partes sint nitidæ, ut accuratio aliqua in excolendo appareat, neque ulla ex integro negligatur. 7. Habeat moderatè indicia ingenii, non solum in Conceptibus, ut vocant, verùm etiam in ipso modo dicendi, qualem faciunt Metaphoræ,

taphoræ, Similitudines, Antitheses, &c. 8. Ita fit in rebus magnis sublimis, ut tamen nescio quam thrasonicam elationem fugiat. Qui plura desiderat, evolvat libellum, quem Card. Pallavicinus de Stylo scripsit. Plura etiam attentæ lectio Ciceronis & aliorum melioris notæ scriptorum docebit. His tamen nec serviliter inhærendum, nec enitendum frustra, ut penitus aliquem imitemur, sed solum, ut ex eorundem observatione stylum nostrum naturalem, si qua in re vitiosus est, emendemus & expoliamus.

C A P U T III.

De Periodo & ejus partibus.

Periodus.

I. **Q**uid est Periodus? Resp. Ciceroni de Orat. ad Brut. n. 204. marginali, est Ambitus, circuitus, comprehensio, continuatio, circumscriptio. Eam deinde n. 207. describit: *Tanquam in orbe inclusa currat oratio, quoad insistat in singulis perfectis, absolutisq; sententiis.* Aliter definiri potest: Oratio, quæ pluribus constat partibus, ita inter se connexis, atque à se invicem pendentibus, ut sensus non sit perfectus absolutusque, nisi ultima pars accedat. Huic descriptioni sequentes numeri lucem affundent.

Ejus partes.

II. Quænam igitur sunt partes Periodi? Resp. Membra: membrorum verò partes sunt

sunt Incisa, prout Periodum constituunt; nam etiam extra hanc, ut dicitur, Membra adhibentur. Quamvis non sit necesse, ut Membra in Periodo semper Incisis distinguantur.

III. Quid est Membrum? Resp. Prout tanquam pars est in Periodo, Membrum est oratio, quæ quidem perfectam sententiam efficit, seu constructionem plenam, non tamen sensum ita absolvit, ut non expectetur aliquid ulterius addendum. Ut Cic. pro Cæcin. *Si quantum in agro locisq; desertis audacia potest.* Ubi vides, constructionem ex legibus Grammaticæ esse absolutam, non tamen sensum. Extra Periodum autem Membrum est oratio perfecta, quæ Incisis velut partibus distinguitur, quin tamen ad sensum absolvendum ambitu aliarum partium indigeat. Ut Cic. pro Lege Manil. n. 31. *Hoc tantum bellum, tam turpe, tam vetus, tam latè divisum atque dispersum, quis unquam arbitraretur, aut ab omnibus Imperatoribus uno anno, aut omnibus annis ab uno Imperatore confici posse?*

IV. Quid est Incisum? Resp. Prout in Periodo ponitur, est pars Membri, seu sensus & constructio imperfecta, quæ vel non omnes partes grammaticales expressas habet, vel interruptas. Ut in præced. exemplo: *Hoc tantum bellum* &c. quinque incisa sunt sine verbo. In 2. Catil. n. 1. *Abiit, excessit, evasit, erupit,* sunt verba sine Recto aperte posita. Ibid. n. 4.

L

Sed

Sed cùm viderem, ne vobis, ne quidem omnibus, ne etiam tum probata, si illum, ut erat meritis, morte multàssem, fore, ut ejus socios invidia oppressus persequi non possem, rem huc deduxi, ut tum palàm pugnare possetis, cùm hostem apertè videretis. Est constructio interrupta. Extra Periodum Incisum est vel pars membri, vel sensus brevissimus. Ut I. Catil. n. I. *ô tempora! ô mores!* Vel sensus non expleto numero conclusus. Ut Cic. pro Cluent. n. 62. *Extat memoria: sunt tabulae publicae: redargue me, si mentior: testium dicta recita.* Et paulo post: *Quid ergo? negasne, illud judicium esse corruptum? Non nego: sed ab hoc corruptum non esse confirmo. A quo igitur est corruptum?* Vel sensus imperfectus, seu qui non omnes partes expressas habet, quas Grammatica requirit ad constructionem.

Periodorum
species.

v. Quot sunt species Periodorum? Resp. Duæ. *Vulgares*, quarum partes quidem dicto modo connexæ sunt, non tamen omnes ita necessariæ, ut unâ vel alterâ omissâ sensus non esset plenus. Aliæ vocantur *Rotunda*, sũntque pulcherrimæ, quarum partes (habent autem tres, summum quatuor) ita sunt connexæ, ut salvo sensu nulla possit omitti; ita sunt eadem plerumque constitutæ, ut quocunque ordine statuantur, semper idem sensus prodeat. Cic. pro Cæcin. init. *Si quantum in agro locisq; desertis audacia potest, tantum in foro atq; in judiciis impudentia valeret: non minus in causa cederet A. Cæcina Sexti Æbutii impuden-*

prudencia, quam tum in vi facienda cessit audacia.
Præterea Periodi pro numero Membrorum
vocantur bimembres, trimembres, quadri-
membres; imò quinque vel sex membro-
rum. Sextum tamen Membrum sit earum
summa longitudo, & vel hoc ipsum raro
fiat. Ordinariè verò longiores quatuor
Membris definiantur; alioquin enim vel ob-
scuræ fiunt, vel non facilè possunt sine in-
terruptione uno spiritu pronuntiari, quod
tamen Cicero exigit. Membrum in perfe-
ctioribus Periodis non multum excedat mag-
nitudinem versùs hexametri, quamvis Ci-
cero & alii sæpe longiora faciant. Longior
talis Periodus *Pneuma*, Periodus unius Mem-
bri *Monocolos* ab Aristotele vocatur.

VI. Quid est periodicè dicere? Resp. Est Dicere perio-
dicè,
dicere per Periodos, sive sententiam Mem-
bris, inter se in aliquo sensu perfecto cohæ-
rentibus, & numerosè cadentibus, complecti.

VII. Quid est membratim dicere? Resp. membratim,
Est sensum singulis membris, inter se non
connexis aut cohærentibus, finire. Cic. pro
Lege Man. n. 32. *Quam provinciam tenuistis à
prædonibus liberam per hosce annos? Quod vectigal
vobis tutum fuit? Quem socium defendistis? Cui præ-
sidio Classibus vestris fuistis? Quam multas existima-
tis insulas esse desertas? Quam multas aut metu re-
lictas, aut à prædonibus captas urbes esse sociorum?*

VIII. Quid est incisim dicere? Resp. incisim.
Cum in singulis Incisis oratio insistit & desinit.

Ut : *Veni, vidi, vici. Abiit, excessit, evasit, erupit, &c.*

Quando sic
dicatur.

IX. Quando periodicè? Quando membra-
tim? Quando incisim dicitur? Resp. *Pe-
riodicè* in Exordiis; in rebus magnis, copio-
sis, & amplificatione dignis. Sæpe etiam
quando suave ac temperatum genus dicen-
di requiritur, ut in Genere Exornativo.
Membratim in rebus mediocribus, in Narra-
tione, Confutatione, & reprehensione. *In-
cisim* in rebus levibus, in arguendo, con-
futando, deridendo; in salibus, in argutiis,
in contentionibus, &c. Misceri autem debent
periodicè dicta cum Membris, & membra-
tim dicta cum Incisis: monstrosa enim esset
oratio, quæ tota constaret catena quadam
Periodorum, aut facta esset meris Membris.
Et licet Periodi ad delectationem faciant,
earum tamen prolixior continuatio nauseam
procrearet.

In periodis
observan-
dum.

X. Quid ulteriùs observandum in Perio-
dis? Resp. 1. Ut sint numerosè fluentes.
De Numero verò dicitur sequenti capite. 2.
Ad hunc Numerum efficiendum non immi-
sceanur verba, quæ ad rem non pertinent,
nec alium, quàm hunc, finem habent. 3. Va-
rientur, ne sint omnes eujdem methodi;
non semper iisdem pedibus inchoentur, aut
aliis similibus pedibus terminentur. 4. Non
est de necessitate Periodorum, quod qui-
dam incipientes videntur existimare, ut
om-

omnes desinant in verba longissima. 5. Aut sint Figura aliqua sententiarum, illæ præsertim, quas ornatiores cupimus propinare, aut Figuris exornentur. 6. Sint clarissimæ. 7. In orationibus, præsertim latinis, sed cum proportione etiam in alia quacunque lingua magis ordinata factis, præcipua cura habeatur de initio & fine Periodi. Pro utroque loco Authores certos aliquos pedes observârunt.

XI. Quinam pedes considerantur in Periodis? Resp. Maximè sequentes: Pedes periodorum.

Spondeus, qui constat duabus syllabis longis; ut *dicunt*.

Pyrrichius, duabus brevibus; ut *Novus*.

Choræus, quem alii Trochæum vocant, longâ & brevi; ut *semper*.

Jambus, brevi & longâ; ut *ferunt*.

Molossus, tribus longis; ut *Perfundunt*.

Tibrachys, tribus brevibus; ut *Agimus*.

Dactylus, longâ & duabus brevibus; ut *Litora*.

Anapæstus, duabus brevibus & longâ; ut *Faciunt*.

Bachus, brevi & duabus longis; ut *Amores*.

Antibachus, duabus longis & brevi; ut *Perferre*.

Creticus, qui & Amphimacer, longâ, brevi, longâ; ut *Obtinent*.

Amphibrachys, brevi, longâ, brevi; ut *Reguntur*.

Peon I. Longâ, tribus brevibus; ut *Perfidia*.

Peon

Pæon 4. tribus brevibus & longâ, ut *Refugium*.
Dichoræus, longâ, brevi, longâ, brevi; ut
Conferantur.

Dispondæus, quatuor longis; ut *Concludendum*.
Dochimus, brevi, duabus longis, brevi, longâ; ut *Perhorrescerent*.

XII. Quinam ex his aptè inchoant Periodum? Resp. Quando sermo hîc est de initio, non dicitur, tales pedes debere se mutuò statim subsequi, ut patebit ex primo exemplo. Pro hoc itaq; serviunt: 1. Creticus geminus. Ut: *Neminem vestrûm ignorare arbitror*. 2. Dichoræus. *Quantacung, solertia*. 3. Pæon 1. *Si beneficio deorum immortalium*. 4. Pæon 4. *Facilitas illa dissimulandi scelera*. 5. Creticus cum Spondæo. *Quæ precatus sum à diis*. 6. Anapæstus cum Cretico. *Fateor, Judices*. 7. Molossus cum Pyrrichio vel Tribrachy. *Quamvis illa sit inter homines*. 8. Dochimus. *Honorem senatoriæ dignitatis*. 9. Spondæus cum Anapæsto & Cretico. *Esi vereor, Judices*. 10. Dactylus cum Choræo vel Cretico. *Nescio, quale debitum*. 11. Bachiuss cum Anapæsto. *Vehebatur in Eppedo*. 12. Jambus cum Spondæo. *Novum crimen*. 13. Jambus cum Anapæsto. *Frequentia vestra*. 14. Tribrachys cum Spondæo vel Choræo. *Timeo, ne parùm grata*. Hæc non ideo afferuntur, quòd sola possint incipere Periodum, cum alia initia fortassis æquè sint idonea, sed quia sunt magis consueta.

XIII. Qui-

XIII. Quinam pedes mediæ Periodo ser-
viunt? Resp. Quoad medium aures potiùs
consulendæ sunt, quàm præcepta. Vi-
dentur tamen placere Pæon 1. & 4. Ana-
pæstus, Dichoræus, & his similes. Id tantum
curetur in tota Periodo, ut pedes tempe-
rentur ac misceantur, ne plures syllabæ
longæ, aut plures breves concurrant.

XIV. Quinam Periodum eleganter finiunt?
Resp. 1. Dochimus. *Cives reviviscerent.* 2.
Creticus & Dichoræus. *Æmulos comparavit.*
3. Choræus & Molossus. *More Majorum.* 4.
Dichoræus & Molossus. *Maximè laboraret.* 5.
Duplex Creticus. *Plurimum contulit.* 6. Cre-
ticus & Dactylus. *Moribus consonet.* 7. Jam-
bus vel Anapæstus & Dispondæus. *Per tales
viros infringendam.* 8. Tribrachys & Spon-
dæus. *Factione violatam.* Sed ista lectione
potiùs, usu, & aurium judicio discuntur.
Quamvis autem modò exposita videantur
soli linguæ latinæ convenire; habent tamen
& aliæ vocabula duriora & leniora, in qui-
bus temperamento studeat, qui suaviter &
eleganter dicere meditatur.

XV. Quomodo potest quævis propositio
dilatari in Periodo? Resp. Si partes veras
non habet, ut verba simplicia: *morior, studeo,
superbus*, &c. quærantur initio partes vel per
Enumerationem, vel per Adjuncta. Hæ de-
inde & aliæ propositiones, quæ veras par-
tes jam habent, ut: *Christus pro omnibus pas-
sus*

Dilatatio in
periodum.

sus est, sumantur dilatandæ per singulas partes sequentibus modis. 1. Per Definitiones conglobatas alicujus partis. 2. Per Adjuncta. 3. Per Enumerationem partium. 4. Per explicationem verbi cujusdam, vel Incisi, pluribus & elegantioribus modis illud proponendo. V. G. *Ignoratis? Dic cum Cic. pro Mil. n. 33. Vos hospites in hac urbe versamini? vestra peregrinantur aures? neq; in hoc pervulgato sermone occupantur?* 5. Per Periphrasin. Ut: *Sol oriens. Prodit è tenebris luminum pater, suisq; radiis minores stellarum lampades velut absorbens, animam & colorem rebus denuo impertitur.* 7. Per Synonymiam Figuram, aut sensus synonymos. 8. Per Allegoriam. 9. Per Enumerationem Causarum, Effectorum, Antecedentium, vel Consequentium. 10. Per brevem Hypotyposin, vel Ethopœiam. 11. Per Descriptionem singulorum particularium alicuius Generis, V. G. in hac propositione: *Omnes Hierosolymitani cooperati sunt condemnationi Christi.* Explicari potest, quid contribuerit Pilatus, quid Herodes, quid Pontifices, &c. 12. Per Affirmationem & Negationem, dicendo imprimis, quid res aliqua sit, deinde quid ea non sit. 13. Per Inductionem brevium exemplorum. 14. Per Congeriem pluribus similibus dictionibus eandem rem exaggerando, aut per Auxesin comparando. 15. Per Locos Rhetoricos

toricos alios, aut Figuras. 16. Per Testimonia. Neq; opus videtur exemplis, cum passim sint obvia. Porro singulas partes ita connecte, ut una trahat alteram, sensusq; hac ratione suspensus continuato fluxu volvatur usq; ad Periodi complementum. Juvant hunc nexum aliquæ particulæ, de quibus mox.

xvi. Quæ particulæ nectunt partes Periodi, ut vi sermonis necessario, uno posito, Particulæ connectentes. debeat alterum sequi? Resp. *Quamquam*, *Etsi*, *Tametsi*, &c. necessario sequi debebit aliud Membrum, quod respondeat per *Tamen*, *Veruntamen*, *Nihilominus*, &c. Sic se mutuò excipiunt: *Non solum*; *Verum etiam*. *Adeo*; *Ut*. *Tantum*; *Quantum*. *Talis*; *Qualis*. *Cum*; *Tum*. *Quemadmodum*; *Sic*. *Sicut*; *Ita*, *Eodem modo*, &c. *Quoties*; *Toties*. *Unde*; *Inde*. *Quò*; *Eò*. *Non minus*; *Quam si*. *Tot*; *Quot*. *Quæ maximè in urbibus* &c. *Ea etiam* &c. Et similes.

CAPUT IV.

De Numero oratorio.

i. **Q**uid est Numerus oratorius? Resp. Numerus oratorius. Juxta Aristot. L. 3. Rhet. c. 8. est *Rhythmus*, seu certa harmonia vocum, aptè inter se dispositarum. Cic. de Orat. ad Brutum versus finem, ubi prolixè de Numeris oratoriis disputat, n. 170. definit, quòd

quòd Numerus sit : *Aptè verbis comprehensa sententia.* Est nempe certa orationis & vocum dimensio , non quidem stricte pedibus illigata , ut versus (qui maxime vitari debet in oratione , nisi quis forte ex Poëta allegetur) mensuram tamen aliquam , propius ad versus accedentem , in verbis observat , ut sermo gratior auribus accidat. Nam ut ibid. Cic. n. 162. *Rerum verborumq; judicium prudentia est; vocum autem & numerorum aures sunt judices : & , quòd illa ad intelligentiam referuntur , hæc ad voluptatem , in illis ratio invenit , in his sensus artem.* Idem n. 198. per negationem Numerum sic describit : *Omnia nec claudicans , nec quasi fluctuans , & equaliter constantèq; ingrediens , numerosa habetur oratio. Atque id in dicendo numerosum putatur , non quòd totum constat è numeris (putà poëticis) sed quòd ad numeros proximè accedit.* Et paulo post : *In dicendo autem nihil est propositum , nisi , aut ne immoderata , aut angusta , aut dissoluta , aut fluens sit oratio.* Apertissime n. 195. *Neq; numerosa esse , ut Poëma , neq; extra numerum , ut sermo vulgi , debet oratio.* Et post pauca : *Sit igitur permixta , & temperata numeris , nec dissoluta , nec tota numerosa (uti versus) Peane maxime , sed reliquis etiam numeris temperata.*

Ejus leges.

II. Suntne certa quædam præcepta , quibus Numerus nitatur ? Resp. Primarium , & ferè unicum , est Judicium aurium , ex bonorum Oratorum observatione haustum , quo

quo discimus orationem facere suavem, & nôsse, quid deceat, placeátque; quid contra offendant aures; quomodo certis pedibus, initio & in fine maximè, observatis, de quibus Cap. præc. n. 12. & 14. oratio à vulgari sermone rudiorum discedat. Aliqua, ut notat Cic. l. c. n. 164. & 175. sunt per se numerosa, ut Figuræ verborum, quæ fiunt per similitudinem vocum. *Quæ sive casus habent in exitu similes, sive paribus paria redduntur, sive opponuntur contraria, suapte naturâ numerosa sunt, etiamsi nihil est factum de industria.* Idem n. 202. *Fit, ut, quod numerosum in oratione dicitur, non semper numero fiat, sed nonnunquam aut concinnitate, aut constructione verborum.* Potest nihilominus in locum certorum præceptorum succedere fuga sequentium vitiorum, quæ sunt Numero contraria. Etiam in Oratione virtus est vitium fugere.

III. Quæ sunt contra Numerum? Resp. *Opposita numero.*
 I. Cic. l. c. n. 150. *Ut in legendo oculus, sic animus in dicendo prospiciet, quid sequatur, ne extremorum verborum cum insequentibus primis concursus aut hiulcas voces efficiat, aut asperas. Quamvis enim suaves gravesq; sententiæ, tamen si inconditis verbis efferantur, offendent aures, quarum est iudicium superbissimum.* Contingit hoc, ut oratio fiat hiulca vel aspera, quoties vox præcedens desinit in eandem vocalem vel consonantem, à qua vox sequens incipit. Ut: *Arma armis opposita. Ille enim. Homo optimus*

rimus, Isti igitur. Tu unus. Sub bonis. Ad decimum, &c. Quamvis duæ consonantes similes nequaquam tam inconditè concurrant, si fiat simplices, cùm in delicatiorum etiam linguarum verbis mediis conveniant, ut: *Abbrevio, addo*, quàm si collidantur duæ similes vocales, aut duæ consonantes duplices, ut *x. x. Rex Xerxes*, aut plures consonantes continuæ, ut: *Sunt plerique. Post stragem illam.* 2. Sejungantur etiam adverbia, quantum fieri potest, ne multa conveniant. 3. Malè sonant conjuncta plura Qu. Ut: *Quiq, quidem, quorum intererat.* 4. Absonus est concursus duarum similium syllabarum, ut: *Homo modestus. Nolo loqui. Negantem tempus. Conficere residuum via.* 5. Omnino horrent aures se mutuò subsequentiâ, vel tria, nedum plura, verba desinentia in arum, erum, orum, antes, entes, antium, entium, &c. 6. Oblectantur aures, si voces tales assumantur, in quibus vocales variantur, quod Veteres tum aliàs, tum in suis Inscriptionibus studiosè curabant; contra delicatiores læduntur, si multæ voces jungantur, in quibus omnibus eadem vocalis v. g. A. O. vel alia decies aut sæpius recurrit. Quis ferre possit dicentem: *Orto illo bello, quotquot bonorum honorisq, naufragium antè fecerant, &c?* 7. Imò, quò magis cavetur, ne vocales, etiam dissimiles, præcedentis & sequentis vocabuli se mutuò tangant, eò suavior erit oratio

oratio. Quàm durus hic sermo: *Arma ei offero, ut, &c.* Contra has & similes aurium molestias medium erit, si vel voces aliter collocentur, vel synonymæ malè sonantibus substituantur, salvo tamen monito Cic. n. 229. *Ne verba traiciamus apertè, quò meliùs aut cadat aut volvatur oratio.* Qua in cura sine anxietate procedendum est. Idem n. 77. *Habet ille tanquam hiatus concursu vocalium molle quiddam, & quod indicet non ingrati negligentiam hominis, de re magis quàm de verbis laborantis.* Et n. 78. *Quadam etiam negligentia est diligens.* 8. Neque ad concursum inamænum dirimendum inutilia verba vel particulæ immisceantur. 9. Nec eadem dictio, imò nec idem verbum, sæpiùs inculcetur, si aliud ejusdem significationis suppetat. 10. Vitentur periphrases frequentiores; multò magis verò perifologiæ, de quibus seq. Cap. n. 20. Denique breviter Cic. n. 231. *Qui sugerit, ut neque verbum ita traiciat, ut id de industria factum intelligatur; neque inficiens verba, quasi rimas expleat; nec minutos numeros sequens concidat delumbetq; sententias; nec sine ulla commutatione in eodem semper versetur genere, numerorum is omnia ferè vitia vitaverit.* Etiam alias observationes ex Cicerone circa hanc materiam annotat Tyroc. Eloq. L. 4. c. 3. art. 3. & 4. quæ ex parte Periodos spectant. Eas placuit hîc recensere.

IV. Quæ sunt illæ observationes? Resp. Observatio-
I. In nes.

1. In Periodo quoq; nominatim crescat oratio, dum rem attollimus, ut semper graviora sequantur. Vice versa decrescat, quando aliquid deprimimus sive minuimus.
2. Servetur ordo naturalis rerum. Vir ponatur ante mulierem, dies ante noctem, &c.
3. Ablativus absolutè positus occupet initium Periodi, vel membri, vel saltem verbum præcedat.
4. Adjectivum disyllabum elegantius sequitur substantivum polysyllabum.
5. Adjectiva, quæ multitudinem significant, comparativi, & superlativi, ornatiùs substantivo postponuntur. Ut: *Virtutes omnes. Virtus major.*
6. Adjectivum polysyllabum & Comparativus eleganter est initium aut finis Periodi.
7. Adjectivum *nullus* substantivo postponitur.
8. *Ego, tu, se, ille*, participio, & nonnunquam adjectivo postponuntur. Ut: *Existimo, sapientem illum esse.*
9. Verbum polysyllabum finiti modi pulchrè initium vel finem Membri occupat. Ut: *Excitat nos magnitudo. Solet in mentem venire.*
10. Non est necesse, ut semper verbum claudat Periodum; nomina enim, quæ plures habent syllabas, simplicioribus verbis ornatiora sunt.
11. Verbum *sum* tamen, si Comparativis aut Superlativis jungitur, rectiùs finem Periodi tenet.
12. In Narrationibus melius est tempus Præsens, quàm Præteritum.
13. Adverbia nominibus adjectivis non ineleganter postponuntur.
14. Con-

Con-

Conjunctiones sæpissimè Periodum auspicantur, quales sunt: *Atq; illud quidem. Neq; verò. Jam verò. Sed etiam. Etsi. Quamobrem. Itaq; Vt enim quisq;. Quin etiam. Verùm ego. Enimverò. Hunc igitur. Quis ergo. Nemo sanè, &c.* Sed hæc valeant, quantum possunt.

CAPUT V.

De Tropis.

I. **Q**uid est Tropus? Resp. Est verbi vel Tropus sententiæ à propria significatione in alienam cum virtute, seu cum elegantia, translatio.

II. Quotuplices sunt Tropi? Resp. Quotuplex. Duplices. Verborum & Sententiarum. Primi generis, quorum translatio fit in uno verbo, sunt septem: Metaphora, Synecdoche, Metonymia, Antonomasia, Onomatopæia, Catachresis, Metalepsis. Posterioris generis, in quibus translatio afficit integram aliquam sententiam, sunt quinque: Allegoria, Periphrasis, Hyperbaton, Hyperbole, Ironia. Adeoque Tropi universim sunt duodecim.

III. Quid est *Metaphora*? Resp. Metaphora. Stricte accepta translatio nominis aut verbi ab una re, cui est proprium, ad aliam rem similem, cui non est proprium. Ut cum Christus Electos vocat oves, reprobos verò hædos. O-

vis

vis & hædus sunt nomina bestiis propria, quæ tribuuntur hominibus, ob similitudinem, quam cum ove habent Electi, cum hædo Reprobi.

IV. Quot modis fit Metaphora? Resp. Quatuor modis. 1. Cùm vox uni animato propria tribuitur alteri animato. Ut: *Iratus rugit.* 2. Cùm inanimato proprium alteri inanimato assignatur. Ut: *Suavis consentus virtutum.* 3. Cùm animato proprium transfertur ad inanimatum. Ut: *Regina florum Rosa.* 4. Cùm inanimato proprium animato attribuitur. Ut: *Scipiones duo fulmina belli.* Per *animatum* intelligitur plerumque homo vel brutum.

V. Ob quam causam fiunt Metaphoræ? R. 1. Ob defectum verbi proprii ad rem exprimendam. Ideo dicuntur *Gemmare vites, luxuriari herba, homines duri esse atq; asperi.* 2. Ob majorem vim significandi. Ita res meliùs explicatur, si dicatur: *Æstuat irâ,* quàm: *Est valde iratus. Effrenata libido,* quàm: *Libido sibi quidvis indulgens.* 3. Propter ornatum, & delectationem, quam ex illa homines percipiunt. Sic ornatiùs dicitur: *Flumen Eloquentiæ,* quàm: *Eloquens.*

VI. Cur homines Metaphoris delectantur? Resp. Propter similitudinem, quæ ad unum verbum contracta in ipsis invenitur. Differunt tamen Similitudo & Metaphora, quòd illi adjungatur particula, quæ habet vim com-

com-

comparandi, putà *Sicut, Quemadmodum*: hæc verò rem, cum qua comparatur aliquid, absolute sine comparatione alteri attribuat. *Iratuſ rugit ſicut leo*, eſt Similitudo. *Iratuſ rugit*, Metaphora. Præterea amamus videre unam rem in altera exiſtente, & quod nos in propria ſua ſpecie conſpectum non moviſſet, rapit in aliena forma ac veluti larva. Sic proſcriptio ſimplex, qualis eſt, quòd filia non ſuccedant in regno Gallia, fit nova & ingenioſa, dicendo: *Lilia non nent*.

VII. Quæ ſunt vitia Metaphoræ? Reſp. I. Si nimia ſit diſſimilitudo. Ut: *Cæli ingenteſ forniceſ*. 2. Si nimis longè petita. Ut: *Charybdæ bonorū* pro voragine. 3. Si ſit humilis. Ut: *Saxea mundi verruca*, pro rupibus. 4. Si ſit major, quàm reſ poſtulet. Ut: *Tempeſtas commeſſationis*, pro tumultu. 5. Si ſit minor. Ut: *Calor iracundia*, pro ardore. 6. Si ſit nimiùm frequens. 7. Si obſcura. 8. Si Poëtis propria nimis audacter ab Oratore uſurpetur, dum rebus ſenſu carentibus, v.g. Affectuſ aliqui tribuuntur. Ut: *Pontem indignatuſ Araxeſ*. *Indoluerunt tanto ſuneri ipſa templa & adificia*. Poſſunt tamen molliri conſuetis illis: *Ut ita dicam*. *Si licet ita loqui, &c.*

VIII. Quid eſt *Synecdoche*? Reſp. Eſt Tro-
pus, in quo ſumitur I. Pars pro toto, ut: *muſcro* pro *Enſe*. 2. Totum pro parte, ut: *Fon-
témq; ignémq; ferebat*, pro *aqua & pruniſ*. 3. U-
nus pro pluribus, ut *Militem conſcribit*. 4.

M

Plu-

Plures pro uno, ut : *Oratores visi sumus.* 5. Genus pro specie, ut : *Virtus* pro Fortitudine, vel alia. 6. Species pro Genere, ut : *Leo Lybicus* pro quovis leone. 7. Materia pro re, ut : *Pinus* pro *navi*, *aurum* pro *pecunia*. 8. Antecedentia pro Consequentibus, ut : *Quo tempore arbores jam comas deponere cœperunt*, pro *initio hyemis*.

Metonymia.

IX. Quid est *Metonymia*? Resp. Est Tropus, in quo accipiuntur 1. Causæ pro Effectis, vel inventores pro rebus inventis, seu operibus, ut : *Ceres* pro *pane*. *Ciceronem legi*. 2. Effecta pro Causis, ut : *Totus expalluit*, pro *timuit*. 3. Contingens pro re contenta & vicissim, ut : *Capacibus poculis dejectus est rationis usu*, pro *copioso vino*. *Hausit calicem*. *Græcia mendax*. 4. Possessor pro re possessa, ut : *Proximus ardet Ucalegon* : pro *domus proxima Ucalegontis*. 5. Signum qualecunque, seu naturale scilicet, seu ex instituto, pro re signata, ut : *Fumus*, pro *igne*. *Hedera* pro *vino venali*. *Aquila* pro *Romanis*.

Antonomasia.

X. Quid est *Antonomasia*? Resp. Est Tropus, in quo ponitur pro vero nomine alicujus quidpiam aliud, quod illi vel soli, vel per excellentiam præ aliis convenit. Ut : *Orator Rom.* vel *Princeps Oratorum*, pro *Cicerone*; *Princeps Poëtarum Latinorum*, pro *Virgilio*; *Regius Vates*, pro *Davide*; *Philosophus* pro *Aristotele*; *Philosophus Rom.* pro *Seneca*; *Doctor Angelicus*, pro *S. Thoma Aquinate*.

XI. Quid habet affinitatem cum *Antonomasia*? Resp. Epithetum : non tamen est Tro-

Tro-

Tropus, quia non ponitur *pro nomine*, sed *nomini apponitur*. Sic si dicatur, *Regius Vates*, erit Antonomafia; si addatur: *David Regius Vates*, posteriora duo verba erunt Epithetum seu appositio.

XII. Quomodo Epithetis utuntur Oratores? Resp. Parcius, quam Poëtæ; alioquin, ut dixi, stylus degeneraret in poëticum. Quæ verò nonnunquam apponunt, debent 1. rei aut significationi aliquid addere. Ut: *Crimen ante hunc diem inauditum. Vir omni exceptione major.* 2. Elegantiora sunt, quæ continent aliquam Metaphoram, aut aliam translationem. Ut: *Effrenata libido. Insatiabilis avarorum ingluvies auri.* Epithetum.

XIII. Quid est Onomatopœia? Resp. Est fictio nominis, quod nativa sui soni similitudine ad rem significatam accedit. Ut: *Vagitus, balatus, rugitus, &c.* Hodie tamen non est permittum, neque opus, nova fingere, cum vetera sint jam sufficientia. Onomatopœia.

XIV. Quid est Catachresis? Resp. Est abusus nominis alicujus, pro alio, in significatione ipsi vicino, aut non multum absimili. Ut: *Perlegere oculis*, pro *circumspicere*. *Parricida*, pro eo, qui matrem, fratrem, aut sororem occidit. *Equitare in arundine. Equum divina Palladis arte adificant.* Virg. Catachresis.

XV. Quid est Metalepsis? Resp. Est Tropus apud oratores rarissimus, in quo velut per gradus aliquos progrediendo aliud ex alio Metalepsis.

colligitur. Ut: *Post aliquot mea regna videns mirabor aristas.* Ex aristis desumendæ sunt segetes, ex segetibus æstates, ex æstatibus anni. Est igitur versûs illius sensus: *Post aliquot annos mea regna videns mirabor.*

Allegoria.

xvi. Quid est Allegoria? Resp. Est Tro-
pus, qui latinè *Inversio* dicitur, aliud verbis,
aliud sensu innuens. Juxta quosdam est Me-
taphora continuata, seu integro aliquo sen-
su deducta; ut, sicut Metaphora fit unico
verbo, Allegoria fiat integrâ sententiâ, vel
aliquando pluribus. Ut si dicatur, *Vulpes*
pro *astuto*, erit Metaphora. Si verò: *Malè*
vulpibus gallina custodienda creduntur, pro: *Malè*
cupido & astuto bonorum alienorum administratio
committitur, erit Allegoria.

xvii. Quænam Allegoria est præstantis-
sima? Resp. Quæ translationi admixtam
habet elegantem similitudinem. Ut Cic.
pro Mur. n. 35. *Quod fretum, quem Euripum,*
tot motus, tantas, tam varias habere putatis agi-
tationes fluctuum, quantas perturbationes, & quan-
tos astus habet ratio comitorum? Dies intermissus
unus, aut nox interposita, saepe perturbat omnia, &
totam opinionem parva nonnunquam commutat
aura rumoris.

Adagium.

xviii. Quid est aliquo modo simile Alle-
goriæ? Resp. Adagium, quod est dictum
breve & celebre, aliud verbis, aliud sensu
referens. Ut: *Non omne, quod fulget, aurum*
est. Sensus est: *Non omnes, qui boni apparent,*
sunt

sunt boni. Non irritandi sunt crabrones. Sensus est: Non sunt ledendi, qui laesi possunt nocere. Cic. in Ant. O praclarum custodem ovium (ut ajunt) lupum!

XIX. Quid cavendum in Allegoria? Resp. **Ænigma.**

1. Ne sit obscura, alioquin degenerat in Ænigma, quod est obscura Allegoria. Facile tamen est obscuritati mederi, si verba propria & aperta addantur. Cic. pro Mil. n. 5. *Ceteras tempestates & procellas in illis duntaxat fluctibus concionum semper Miloni putavi esse subeundas.* Sola vox *Concionum* addita obscuritatem tollit. 2. Curandum, ut quo genere cæpta est Allegoria, eodem pergat usque ad finem. Unde malè diceretur: *Per inimicorum malevolentiam invidia incendio conflagravi, cujus demum fluctibus demersus sum, pro: flammis absumptus sum.*

XX. Quid est *Periphrasis*? Resp. Latinè **Circumlocutio**, est Tropus, quo pluribus verbis eleganter dicitur, quod paucioribus dici potuisset. Ut: *Tempus erat, summi quo solem in culmina Mundi tollit anhela dies*, Stadius. Pro: *Erat meridies.* Tropus hic apud Poëtas, quàm apud Oratores frequentior est. Si talis circumlocutio sit minùs idonea, aut nimis prolixa garrulitate abundet, est vitium orationis, quod *Perisologia* vocatur. Hinc addidi: *eleganter.*

XXI. Quid est *Hyperbaton*? Resp. Latinè **Hyperbaton**. *Transgressio*, est Tropus, in quo verborum ordo

do

do, qui aliàs esse deberet, commutatur. Ut: *Quibus de rebus, pro: de quibus rebus. Video meam orationem in duas divisam esse partes, pro: partes divisam esse. Mecum, tecum, secum, nobiscum, vobiscum, quibuscum, &c.* Ex quibus videre licet, dupliciter ordinem mutari, vel cum duo verba in unum coalescunt, ut: *Mecum pro Cum me*; vel cum sejunguntur & alio disponuntur ordine, quàm qualem alioquin Grammatica præscriberet.

Hyperbole.

XXII. Quid est *Hyperbole*? Resp. Latinè *superjectio*, est Tropus, quo rem quampiam augendo vel minuendo absolute quidem verum non dicimus, per istam tamen *superjectionem* insinuamus, quàm magna, aut parva, aut qualis res fuerit. Augendo, ut: *Fulminis ocyoralis*. Minuendo: *Vix ossibus haeret*, pro: *Est celerrimus, macilentissimus*. Modum nihilominus in augendo vel minuendo tenere oportet: aut si *Hyperbole* videatur audacior, delenienda est adjunctis quibusdam particulis, v. g. *Panè, Propemodum, ut ita dicam, &c.*

Ironia.

XXIII. Quid est *Ironia*? Resp. Est Tropus, qui aliter *Illusio* vocatur, & ex verbis, quibus conflatur, vel aliis signis contrarium sensum indicat. Ut si Nero vocaretur *Pater patria, pius, mitis*, de quo nonnemo per falsam *Ironiam* cecinit:

*Quis neget Aeneæ magna de stirpe Neronem?
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.*

In

In quo carmine verbum *sustulit* æquivocum priorẽ loco significat *humeris efferre*, posteriore verò *interficere*.

XXIV. Ex quo cognoscitur, aliquid dici per Ironiam? Resp. 1. Ex pronuntiatione & vocis sono ad irrisionem composito. 2. Ex gestu ironiæ proprio, de quo L. 5. c. 3. n. 8. 3. Ex cognitis aliunde vel personæ, de qua agitur, moribus contrariis, vel alia rei natura. 4. Interdum ex ipsis verbis.

CAPUT VI.

De Figuris in genere.

I. **Q**uid est Figura? Resp. Est conformatio quædam verborum vel sententiarum, à communi ratione loquendi remota. V. G. Si dicatur: *Quid jam hîc commorer? quid frustra tempus teram? quid aliorum ludibriis expositus heream?* Est Interrogatio cum Repetitione. Vulgaris autem sermo diceret: *Nolo hîc commorari; frustra tempus tero; aliorum ludibriis expositus hereo.*

Quid sit Figura.

II. Sûntne idem Figura & Tropus? Resp. Differt à Tropo. Discrepant in eo, quòd Tropus fieri nequeat sine translatione à propria significatione ad impropriam; possit autem Figura fieri sine translatione, verbis propriis. Fit tamen interdum, ut Tropus & Figura coalescant, v. g. quando verbum aliquod metaphoricum

cum

cum repetitur, aut Allegoria per Interrogationem instituitur, &c.

Quotuplex.

III. Quotuplices sunt Figuræ? Resp. Duplices, *Verborum*, quæ ex certa colloca-
tione verborum ornatam orationi tribuunt;
& *Sententiarum*, quæ ob artificiosam con-
formationem sententiis & rebus ipsis ele-
gantiam ac dignitatem addunt, ut, quibus-
cunq; verbis proferantur, eadem semper
Figuræ vis ac majestas servetur.

Figuræ ver-
borum,

IV. Quot modis fiunt Figuræ verborum?
Resp. Tribus. 1. *Per Adjectionem*, dum ali-
quid vulgari modo loquendi superadditur,
v. g. per Repetitionem unius vocis. 2. *Per
Detractionem*, dum aliquid contra communis
sermonis morem adimitur, seu omittitur.
3. *Per Similitudinem vocum.*

v. Quot Figuræ verb. fiunt per Adjectio-
nem? Resp. Sequentes novem: Repetitio,
Conversio, Complexio, Conduplicatio,
Traductio, Polyphton, Synonymia, Poly-
syntheton, & Gradatio.

VI. Quot per Detractionem? Resp. Quin-
que: Synecdoche, Dissolutio, Adjunctio,
Disjunctio, Synœciosis.

VII. Quæ per Similitudinem vocum? Resp.
Istæ octo: Paronomasia seu Annominatio,
Similiter cadens, Similiter desinens, Isoco-
lon seu Compar, Antitheton, Commutatio,
Correctio, Dubitatio.

Sententia-
rum.

VIII. Quæ sunt celebriores Figuræ senten-
tiarum

tiarum? Resp. Hæ viginti sex: Interrogatio, Responsio, Subjectio, Anteoccupatio, Correctio, Dubitatio, Communicatio, Prosopopæia, Hypotyposis, Ethopæia, Apostrophe, Aposiopesis, Emphasis, Sustainatio, Præteritio, Licentia, Concessio, Permissio, Parenthesis, Ironia, Distributio, Deprecatio, Optatio, Execratio, Epiphonema, Exclamatio. Præter has aliæ sunt, quas cap. II. afferam.

IX. Quid circa usum Figurarum universim animadvertendum? Resp. 1. Non sint nimium frequentes. Sicut sal moderatus cibus saporem indit, nimius adimit; ita moderatæ Figuræ orationem condiunt, nimia destruant. 2. Varietur, ne semper antiquæ recurrant. 3. Aliquæ rariùs adhibeantur, ut Gradatio, Sustainatio, Licentia, &c. Aliæ possunt frequentiore usum habere, ut Interrogatio, Antitheton, &c. 4. Prima cura debet esse de Figuris sententiarum, secundaria de Figuris verborum; hæ enim illis serviunt, ut verborum ornatu fiant illustriores. 5. Loco, tempori, materiæ, & personis aptentur; neque enim omnes ubique congruunt. 6. Quando Affectus excitantur, non adhibeantur, nisi illæ, quæ Oratoris propositum adjuvant, & vim conferunt; alioquin cultus sermonis Affectum impedit, dum auditorem rapit ac distrahit. 7. Potissima tamen ratio habeatur, non tam ornatûs quam

In earum usû
observanda.

quàm rerum & argumentorum. Id in oratione sunt Figuræ, quod color in pictura. Quare sicut stultè ageret, qui de nitentibus & pretiosis tantùm coloribus telæ illinendis sollicitus imaginem negligeret; ita qui neglectis probationibus & Affectibus totus esset in eleganter loquendo. Nempe non tam curandum, ut auditores dictionem laudent, quàm ut rebus moveantur. *Facet*, inquit Quint. L. 8. *sensus in oratione, in qua verba laudantur.* Et S. Prosper de Vit. Contempl. cap. ult. *Prudentibus viris non placent phalerata, sed fortia, quando non res pro verbis, sed pro rebus enumerandis verba sunt instituta* 8. Apertiores Figuræ, hoc est, quæ faciliùs advertuntur, artificiosè tegantur, semper alio cultu & novo modo easdem producendo. Nec v. g. in Præteritione semper redeat vulgarissimum illud: *Nihil dicam, de &c. Tacebo, Prætereo;* aut in Antreoccupatione: *Sed dicet mihi aliquis, &c.* 9. Meliores sunt Figuræ sententiarum, quæ continentur in aliqua Periodo, & verborum, quæ Incisis Membrorum adstringuntur. Ob quam causam plures postea per Periodos, Membra, & Incisa definiam, aut explicabo. 10. Figuræ non quasi per vim intrudantur in orationem, sed in ipsa materia tam naturaliter consistant, ut, cùm adsint, videantur non posse abesse, atque ita rebus attentum auditorem quodammodo fallant occulta delectatione, ut non advertat, nos orna-

tui

tui rebus addendo specialem curam impendisse. Qua in re mirus artifex est Cicero, ex cuius & aliorum illustrium Oratorum lectione istud artificium observandum & discendum est. Puerile autem est, veluti præmonere auditorem, nunc aliquam elegantiam sermonis secuturam.

CAPUT VII.

De Figuris verborum, quæ fiunt per adiectionem.

I. **Q**uid est *Repetitio*? Resp. Est Figura, in qua plura Incisa ejusdem Membri ab eodem verbo incipiunt. Cic. I. Catil. n. I. *Nihilne te nocturnum præsidium palatii, nihil urbis vigilia, nihil timor populi, nihil consensus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusq; moverunt?* Vel integrum incisum, pluribus membris interjectum, sæpius repetitur. Cic. proQuinct. n. 52. *Ad vadimonium non venit: quis? Propinquus. Si res ista gravissima sua sponte videretur, tamen ejus atrocitas necessitudinis nomine levaretur. Ad vadimonium non venit: quis? Socius. Etiam gravius aliquid ei deberes concedere, quicum te aut voluntas congregasset, aut fortuna conjunxisset. Ad vadimonium non venit: quis? Is, qui tibi præsto semper fuit. Ergo in eum, qui semel hoc commisit, ut tibi præsto non esset, omnia tela conjecisti, quæ parata sunt*

Figuræ verborum per Adiectionem: Repetitio.

sunt

sunt in eos, qui permulta malè agendi causâ fraudandâq; fecerunt. In quo insigni exemplo duæ Figuræ sententiarum conjunctæ exornantur Figurâ verborum, videlicet unitæ Responsio & Subjectio Repetitione.

Conversio.

II. Quid est *Conversio*? Resp. Est Figura Repetitioni opposita, in qua plura Incisa ejusdem Membri in idem verbum desinunt. Sic 2. ad Corinth. II. v. 21. In quo quis audeat (in insipientia dico) audeo & ego. Hebraei sunt: & ego. Israëlitæ sunt: & ego. Semen Abrahae sunt: & ego. Ministri Christi sunt: & ego. Cic. 2. Phil. Doleris tres exercitus populi Rom. interfectos? Interfecit Antonius. Desideratis clarissimos cives? Eos quoq; vobis eripuit Antonius. Auctoritas hujus ordinis afflictæ est? Afflixit Antonius. Et pro Mil. n. 59. Quis eos postulavit? Appius. Quis produxit? Appius. Vnde? ab Appio.

Complexio.

III. Quid est *Complexio*? Resp. Est Figura, quæ Repetitione simul & Conversione constat, ita ut plura Incisa ab uno aliquo verbo incipiant, & in aliud sæpius repetitum exeant. Cic. pro Lege Agrar. Quis Legem tulit? Nullus. Quis majorem populi partem suffragiis privavit? Nullus. Quis comitiis præfuit? Nullus. Tres istæ Figuræ serviunt ad exaggerandas virtutes & vitia, ad vehementius instandum, ad urgendos motus animi, &c.

Conduplicatio.

IV. Quid est *Conduplicatio*? Resp. Est unius aut plurium verborum semel tantum facta iteratio, in quo discrepat à præcedentibus

tri-

tribus; & præterea, quòd ista iteratio non fiat in solo initio aut fine Incisorum, sed sex istis modis. 1. Geminatur idem verbum initio statim ejusdem Incisi. Cic. 1. Cat. n. 4. *Vivis; & vivis non ad deponendam sed ad confirmandam audaciam.* Et pro Mil. n. 92. *Excitate, excitare eum, si potestis, ab inferis.* 2. Initio & in medio. Idem: *Bona (miserum me! consumptis enim lachrimis tamen infixus animo heret dolor) bona inquam, Cn. Pompeii acerbissima voci subjecta præconis.* 3. Initio & in fine. Cic. pro Marcell. n. 17. *Vidimus tuam victoriam præliorum exitu terminatam; gladium vagina vacuum in urbe non vidimus.* 4. Continenter, aut paulo post idem verbum, sed non eodem sensu repetitur. *Principum dignitas erat penè par, non par fortasse eorum, qui sequebantur.* 5. Idem ponitur in medio & in fine. Cic. in 7. Verr. n. 43. *Hæc navis onusta erat ex præda Siciliensi, cum ipsa quoque esset ex præda.* 6. Totum Incisum repetitur. Idem Verr. n. 106. *Quid Cleomenes facere potuit (non enim possum quenquam insimulare falso) quid, inquam, magnopere potuit Cleomenes facere? Valet hæc Figura ad vehementiam, nonnunquam ad suavitatem orationi conciliandam.*

v. Quid est *Traductio*? Resp. Est ejusdem *Traductio.* verbi in eodem Membro paululum immutata per varia genera, aut modos, aut tempora, aut in diverso sensu facta iteratio, quæ concinniores reddit orationem. Cic. pro Arch.

Arch.

Arch. n. 14. *Pleni sunt omnes libri, plena sapientum voces, plena exemplorum vetustas.*

Polyptoton.

VI. Quid est *Polyptoton*? Resp. Est Figura non aliter à præcedente discrepans, quàm quòd ista immutatio fiat in casibus diversis, intelligendo casus in sensu Rhetorum, qui inter hos numerant etiam verborum tempora. Unde nonnulli hanc à priore non disjungunt.

Synonymia.

VII. Quid est *Synonymia*? Resp. Est coarctatio plurium prope idem significantium. Valet ad amplificationem & exaggerationem. Cic. 1. Catil. n. 32. *Quare P. C. secedant improbi, secernant se à bonis, unum in locum congregentur, &c.* Dixi: *Prope idem significantium*: aliud enim est facere Synonymiam, aliud synonymia pueriliter congerere. Debent etiam ea plura in sensu aliquo modo crescere.

Polysyntheton.

VIII. Quid est *Polysyntheton*? Resp. Est Figura, quæ conjunctionibus abundat, dum videlicet sua cuique Incisio tribuitur, cum in vulgari loquela ultimum tantum aliquam habeat. Ut: *Iustitia, & fortitudine & temperantia, & prudentia, & religione & cæterarum virtutum laude floruit.* Istiusmodi conjunctiones sunt: *Et, que, vel, aut, tum, partim, quà, seu, sive, &c.*

Gradatio.

IX. Quid est *Gradatio*? Resp. Græcè *Climax*, est Figura, quæ in sequente Inciso semper aliquod verbum ex præcedente Inciso

ciso

ciso repetit, in eoque paululum subsistens quasi per gradus ad Membri finem procedit. Paulus ad Rom. 5. v. 3. *Gloriamur in tribulationibus, scientes, quod tribulatio patientiam operatur; patientia autem probationem; probatio verò spem; spes autem non confundit.* Cic. pro Rosc. Am. n. 75. *In urbe luxuries creatur: ex luxuria existat avaritia necesse est; ex avaritia erumpat audacia; inde omnia scelera ac maleficia gignuntur.* Sed hæc Figura, cum nimis aperta sit, rariùs assumatur.

CAPUT VIII.

De Figuris verborum, quæ fiunt per Detractionem.

I. **Q**uid est *Synecdoche*, prout est Figura, & à Tropo ejusdem nominis differt? Fig. verbor.
per Detractionem.
Synecdoche.
Resp. Est reticentia unius verbi, quod ex contextu reliquæ orationis facile intelligitur. Ut: *Sermo nullus, nisi de te.* Facile subauditur: *factus est. His auditis ille vim sibi fieri animadvertens hominum superiorumq; fidem implorare; intellige: cepit.*

II. Quid est *Dissolutio*? Resp. Est Figura, Dissolutio. qua demptis conjunctionibus dissolutè plura dicuntur Cic. 3. Verr. n. 5. *Nullum esse dico indicium libidinis, sceleris, audaciæ, quod non in unius istius vita perspicere possitis.* Sic etiam plura Incisa sine conjunctione congeruntur. Cic.
cer.

cer. pro Arch. n. 16. *Hæc studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur.*

Adjunctio.

III. Quid est *Adjunctio*? Resp. Est Figura, qua plura Incisa unicum verbum habent, quorum quodlibet illud pro se exigeret, si solum poneretur. Verbum porro istud potest esse in primo vel in ultimo Inciso. Cic. I. Catil. n. 22. *Neque enim, Catilina, is es, ut te aut pudor à turpitudine, aut metus à periculo, aut ratio à furore revocârit.* Et pro Cluent. *Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia.*

Disjunctio.

IV. Quid est *Disjunctio*? Resp. Est Figura præcedenti contraria, qua singulis Incisis alicujus Membri speciale verbum additur, cum omnia fatiis unico includerentur. Cic. pro Arch. n. 12. *Me autem quid pudeat, qui tot annos ita vivo, Judices, ut ab illis (studiis) nullo me unquam tempore aut commodum aut otium meum abstraxerit, aut voluptas avocârit, aut denique somnus retardârit.*

Synœciosis.

V. Quid est *Synœciosis*? Resp. Est Figura, quæ duo Incisa, sibi mutuò contraria, unico verbo conjungit, quod in altero, ubi deest, subauditur, aut certè verbum æquivalens. Ut: *Tam deest avaro, quod habet, quàm quod non habet.* Supple: *ipsi deest.*

CA-

CAPUT IX.

*De Figuris verborum, quæ fiunt
per similitudinem vocum.*

I. **Q**uot modis fiunt Figuræ verb. per similitudinem vocum? Resp. Tribus.

I. Strictè & propriè dicta vocum ipsarum similitudine. 2. Paritate. 3. Oppositione, quæ certo cum ordine & æqualitate posita similitudinis rationem habere videtur.

Figur. verborum per similitudinem vocum.

II. Quid est *Paronomasia* seu *Annominatio*? Et quot modis fit? Resp. Est Figura, quæ paululum immutata verba atque deflexa, aut in alio aliquantùm sensu accepta, aut unius vel paucarum litterarum mutatione variata in eodem Membro vel Inciso conjunguntur: pluribus enim modis construitur. I. Adjectione litterarum aut syllabarum. Cic. pro Cluent. *Vestri auxilii est hujus innocentia sic in calamitosa fama, quasi in aliqua perniciose flamma, atq; in communi incendio subvenire.* Exemplum: *Fama, Flamma.* 2. Detractione. Ut: *Amore non more fecit. Non exigo ut huic Legationi immoriâre, sed immorare.* 3. Immutatione syllabæ, transeundo v. g. ab uno composito ad aliud. Cic. I. Catil. *Hoc autem interfecto intelligo, hanc Reipub. pestem paulisper reprimi, non in perpetuum comprimi posse. & n. 27. Ut abs te non emissus ex urbe, sed immissus in urbem videatur.* 4.

Paronomasia

N

Trans-

Translatione seu inversione unius litteræ, vel in primis syllabis, vel in mediis, vel in extremis. I. Catil. n. 9. *De hujus urbis, atq; aded orbis terrarum exitio cogitent.* Idem: *Consul ipse parvo animo & pravo. Arator, Orator. Vincire, vincere. Navus, vanus. Ignoscendi, cognoscendi, &c.*

Similiter cadens.

III. Quid est *Similiter cadens*? Resp. Est Figura, qua in eodem Membro duo aut plura verba vel nomina, licet inter se conjugatione vel declinatione dissimilia, iisdem tamen casibus rhetoricis efferuntur, sive in principio, sive in medio, sive in fine Incisorum ponantur. Casus autem rhetorici sunt non tantum in nominibus, sed etiam in verbis similem modum aut tempus habentibus. Cic. in Verr. *Est idem Verres, qui semper fuit, ut ad audendum projectus, sic paratus ad audiendum.* Et 7. Verr. n. 18. *Qui nunc reus non ita defendatur, ut mediocris prator; sed ita laudetur, ut optimus imperator.* Et pro Lege Man. n. 36. *Quantâ innocentiam debent esse Imperatores; quantâ deinde omnibus in rebus temperantiam! quanta fide! quanta facilitate! quanto ingenio! quanta humanitate!* Exemplum est in: *audendum, audiendum: Projectus, paratus: Defendatur, laudetur: Mediocris, optimus: Prator, imperator: Innocentiam, Temperantiam, &c.*

Similiter desinens.

IV. Quid est *Similiter desinens*? Resp. Est Figura, in qua plura Incisa desinunt in verba, nomina, aut adverbia, habentia similem exitum ultimarum syllabarum. Cic. pro Leg. Man.

Man. n. 48. *Ut ejus semper voluntatibus non modo cives assenserint, socii obtemperarint, hostes obedièrunt, sed etiam venti tempestatesq, obsecundarint.* Differt hæc Figura à præcedente. 1. Quòd in hac admittantur etiam adverbia & aliæ voces indeclinabiles, modò fines similiter sonent; in illa verò sola verba & nomina. 2. In hac exitus debent esse similes; non item in priore; quamvis ea similitudo exitus non obstat, modò etiam casus sint similes. Cic. pro Sext. n. 35. *Equester ordo reus à Consulibus citaretur, Italia totius autoritas repudiaretur; alii nominatim relegarentur, alii metu ac periculo terrerentur.* Et plura ibidem.

v. Quid est *Isocolon* seu *Compar*? Resp. Est Figura, cujus plura Membra vel Incisa constant ferè pari numero oratorio & syllabarum. Cic. pro Leg. Man. n. 35. *Bellum extrema hyeme apparavit, ineunte vere suscepit, media estate consecit.* Isocolon.

vi. Quid est *Antitheton*, seu *Contrapositum*? Resp. Est Figura, in qua duo vel plura Incisa sibi mutuò opponuntur, aut etiam una pars Incisi alteri parti. Fit hæc oppositio tripliciter: 1. Singula singulis opponendo: Cic. 2. Catil. n. 10. *Hoc verò quis ferre possit, inertes homines fortissimis viris insidiari, stultissimos prudentissimis, ebriosos sobriis, dormientes vigilantibus?* 2. Bina binis. Cic. pro Cluent. n. 4. *Non est nostri ingenii, vestri auxilii est, Judices.* 3. Multa ejusdem generis simul in uno Mem- Antitheton.

bro junguntur, quibus in altero Membro contraria, etiam conjuncta, respondent. Cicer. pro Mil. n. 10. *Est hac, Judices, non scripta, sed nata lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus.* In quo exemplo etiam bina binis opposita sunt in principio & fine. Et 2. Catil. n. 25. *Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia; hinc pudicitia, illinc stuprum; hinc fides, illinc fraudatio; hinc pietas, illinc scelus; hinc constantia, illinc furor; hinc honestas, illinc turpitude; hinc continentia, illinc libido; denique aequitas, temperantia, fortitudo, prudentia, virtutes omnes certant cum iniquitate, cum luxuria, cum ignavia, cum temeritate, cum vitiis omnibus: postremo copia cum egestate, bona ratio cum perdita, mens sana cum amentia, bona denique spes cum omnium rerum desperatione confligit.* Quod unum exemplum continet omnes tres modos Contrapositorum. Hæc Figura multum oblectat, & tantum magis, quod non facta, sed ex ipsa re nata videatur. Interdum etiam acrimoniam habet. Cavendum tamen à nimia Contrapositorum frequentia in eadem, aut ferè singulis, quæ habentur, orationibus.

Consultatio.

VII. Quid est *Commutatio*? Resp. Est Figura, qua duæ sententiæ inter se discrepantes ita efferuntur, ut posterior, priori contraria, ex hac ipsa nascatur. Cic. pro Cluent. n. 28.

n. 28. *Ceteri propter liberos pecunia cupidiores solent esse; ille propter pecuniam liberos amittere jucundum esse duxit.* Et pro Lege Man. n. 31. *Hoc tantum bellum, &c. quis unquam arbitraretur, aut ab omnibus imperatoribus uno anno, aut omnibus annis ab uno imperatore confici posse?* S. Paulinus de Publicano & Pharifæo Luc. 18. *Iustior apud Deum ille accusator iniquitatis sue, quam iste justitiæ prædicator. Iste se laudando se accusavit; ille accusando defendit. Mali ad hoc utuntur Deo, ut fruantur mundo; boni ad hoc utuntur mundo, ut fruantur Deo.* S. Aug. L. 5. de Civit. Dei. c. 7.

VIII. Quid est *Correctio*, prout est Figura *Correctio*. verborum? Et quomodo fit? Resp. Est Figura, quæ verbum positum corrigit, vel illud solùm removendo, ut: *Civis hic, si civis vocari meretur*; vel verbum aptius alteri substituendo. Ut: *Consul; patria proditorem rectius nominassem.*

IX. Quid est *Dubitatio*, prout est Figura *Dubitatio*. verborum? Resp. Est Figura, qua quærit O-rator, quid ex duobus aut pluribus dicere debeat. Ut: *Amorem illum aliqui studium, morbum alii, nonnulli insaniam vocant. Ego quo nomine appellem nescio; quid sentiendum sit, ipsi judicate.* Hæc de Figuris verborum. Verùm Elocutio non in his, sed in sententiarum Figuris sita est, sine quibus iste ornatus verborum levis est.

CAPUT X.

De Figuris sententiarum.

Figuræ sen-
tentiarum.
Interrogatio.

I. **Q**uid est *Interrogatio*? Et quot modis fit?
Resp. Est Figura, qua Orator non sciscitan-
tandi in dubia re, sed alterius rei gratiâ, vel
adversarium, vel alium interrogat, in lau-
dibus, vituperiis, aut in motibus concitan-
dis. Fit ea decem modis. 1. Vehementiùs in-
stando. Cic. I. Catil. n. I. *Quousq; abutere, Ca-
tilina, patientiâ nostrâ? Quamdiu nos etiam furor
iste tuus eludet? &c.* Quantò vehementior est
hæc dictio, quàm si dixisset: *Jam diu abusus
es, Catilina, patientiâ nostrâ, diu nos etiam furor iste
tuus elusit.* 2. Interrogando de eo, quod ne-
gari non potest. Cic. I. Catil. n. 16. *Quoties
jam, quoties jam tibi extorta est sica ista de manibus?
Quoties verò excidit casu aliquo, & elapsa est?* Et
sæpius in eadem oratione. 3. Quærendo de
eo, cui difficile sit respondere, Cic. pro Rosc.
Com. n. 13. *Stipulatus es? ubi? quo die? quo
tempore? quo presente? quis spondisse me dicit?
nemo.* Et pro Rosc. Am. n. 43. *Quid ais, Eruti,
prædia tam pulchra, tam fructuosa Sex. Roscius filio
suo relegationis ac supplicii gratiâ colenda ac tuenda
tradiderat? Quid hoc? &c.* 4. Invidiam alicui
accersendo. Plenus exemplis est Cic. in Va-
tinium. 5. Miserationem excitando. Idem
pro Mil. n. 94. *Vbi nunc Senatus est, quem secu-
ti sumus? ubi Equites Rom. illi, illi, inquit, tui? ubi stu-
dia*

*diu municipiorum ? ubi Italia voces ? ubi deniq; tua
 M. Tulli, qua plurimis fuit auxilio, vox & defensio?
 Mihi ne ea soli, qui pro te toties morti me obtuli, ni-
 hil potest opitulari ? 6. Admirationis causâ.
 Idem pro Rosc. Amer. n. 72. Tanti maleficii
 crimen, &c. probare te, Eruti, censes posse talibus
 viris, si ne causam quidem maleficii protuleris ? 7.
 Indignationis. Idem pro Rosc. Am. n. 29.
 Quid primum querar ? aut unde potissimum exor-
 diar ? aut quod, aut à quibus auxilium petam ? Et
 I. Catil. n. 2. O tempora ! ô mores ! Senatus hoc in-
 telligit, consul videt : hic tamen vivit. Vivit ? Imò
 verò etiam in senatum venit: fit publici consilii par-
 ticeps: notat & designat oculis ad eadem unumquemq;
 nostrum. 8. Acrius imperando. Ibid. n. 13.
 Quid est, Catilina, num dubitas id me imperante
 facere, quod jam tua sponte faciebas ? Exire ex urbe
 consul hostem jubet. 9. Seipsum vel alios allo-
 quendo. Cic. 7. Verr. n. 2. Quid agam, Judi-
 ces ? quò accusationis meæ rationem conferam ? quò
 me vertam ? ad omnes enim meos impetus, quasi
 murus quidam boni nomen imperatoris opponitur.
 10. Jocando & irridendo, ut in ultimo ex-
 emplo, & pro Rosc. Am. n. 54. Quid ergo af-
 fers, quare id factum putemus ? Verè nihil potes di-
 cere. Finge aliquid saltem commodè, ut non planè
 videaris id facere, quod apertè facis, hujus miseri for-
 tunis, & horum virorum talium dignitati illudere.
 Exheredare filium voluit ? Quam ob causam ? Nescio.
 Exheredidavitne ? Non. Quis prohibuit ? Cogitabat.
 Cogitabat ? Cui dixit ? Nemini. Hæc Figura Ci-
 ceroni*

ceroni

ceroni & aliis frequentissima, plena est acrimoniae, ut patet.

Responsio.

II. Quid est *Responsio*? Resp. Non est Figura Interrogationi opposita, sed qua unum interroganti aliud, quod utilius est, respondetur, sive Orator seipsum interroget, sive ab alio interrogari se fingat. Fit autem responsio talis vel ad minuendum. Ut: *An Milo Clodium occidit? larronem, pestem patriae, sibi insidiantem.* Vel ad exaggerandum. Ut: *Verrésne cives Rom. occidi curavit? Et quidem innocentes.*

Subjectio.

III. Quid est *Subjectio*? Resp. Est Figura, qua Orator seipsum interrogat, & sibi ipsi respondet; vel, cum alium interrogavit, non expectato ejus responso ipse respondet Cic. de Harusp. Resp. n. 23. *Tu meam domum religiosam facere potuisti? Ecqua mente? Qua invaseras. Qua manu? Qua disturbaveras. Qua voce? Qua incendi jusseras. Qua lege? Quam in illa quidem impunitate tua scripseras.* Perfectior est hæc Figura, si tribus partibus constet, videlicet *Propositione*, *Remotione*, qua negatur id, quod fuit rogatum, & *Conclusionem*, quando nimirum subditur, quod reipsa verum est. Ut Cic. pro Rosc. Am. n. 41. *Propositio. Quaramus, quæ tanta vitia fuerint in unico filio, quare is patri displiceret.* *Remotio. At perspicuum est, nullum fuisse.* *Propositio alia. Pater igitur amens, qui odisset eum sine causa, quem procrearat?* *Remotio. At is quidem fuit omnium constantissimus.*

Con=

Conclusio. Ergo illud jam perspicuum est, si neq³ pater amens, neq³ perditus filius fuerit, neq³ odii causam patri, neq³ sceleris filio fuisse. Ex quo simul patet, plures Propositiones, & Remotiones fieri posse. Est hæc Figura elegans, servitq; ad Exornationem, Vituperium, Suasionem, Disuasionem, Confutationem, &c.

IV. Quid est *Anteoccupatio*, sive *Prolepsis*? Anteoccupatio.

Resp. Est Figura, qua Orator id occupat, seu dicendo prævenit, quod ab adversario posset obijci. Cic. pro Quinct. n. 5. *Non eò dico, C. Aquilli, quò mihi veniat in dubium tua fides & constantia, aut quò non iis, quos tibi advocasti, viris clarissimis civitatis spem summam habere P. Quinctius debeat. Quid ergo est? Primum magnitudo periculi, &c.* Idem I. Verr. initio causam affert, cur nunc accuset, qui hætenus tantum alios defendit: Et pro Rosc. Amer. cur ipse potius, quam alius, surgat ad Roscium defendendum.

V. Quid est *Correctio*, prout est Figura sententiarum? Correctio.

Resp. Est Figura, qua Orator non verbum tantum, sed sententiam alia meliore corrigit, aliquo ex duobus modis, quos supra dixi in Figura verb. ejusdem nominis. Cic. pro Quinct. n. 7. *Qui communi studio, summis opibus sex. Navium defendunt: si id est defendere, cupiditati alterius obtemperare.*

VI. Quid est *Dubitatio* Figura sententiarum? Dubitatio.

Resp. Est Figura, qua Orator dubitare se ostendit, non quid dicere, sed quid ipse vel alius agere debeat. Pulchrior est hæc Figura, si

si

si singulis propositis dubiis responsio aliqua, vel confutatio, subdatur, ac demum Oratoris sententia. Sic Cic. 7. Verr. n. 125. *Quò confugient socii? Quem implorabunt? Qua spe deniqz, ut vivere velint, tenebuntur, si vos eos deseritis? Ad Senatum devenient, qui de Verre supplicium sumat? Non est usitatum, non senatorium. Ad populum Rom. confugient? Facilis est causa populi: Legem enim sociorum causã jussisse, & vos ei Legi custodes ac vindices preposuisse dicet. Hic locus est igitur unus, quò persugiant, hic portus, hæc arx, hæc ara sociorum. Et pro Cluent. n. 4. Equidem, quod me attinet, quò me veritam nescio. Negem fuisse illam infamiam judicii corrupti, &c.*

Communicatio.

VII. *Quid est Communicatio?* Resp. Est Figura, qua vel auditores, vel adversarios ipsos consulimus. Cic. 2. Verr. n. 32. *Nunc ego vos consulo, quid mihi faciendum putetis; id enim consilii profectò taciti dabitis, quod egomet mihi necessario capiendum intelligo.*

Prosopopeia.

VIII. *Quid est Prosopopeia?* Et quot modis fit? Resp. Est alicujus personæ, vel alterius rei loquentis introductio. Imò potest Orator secum ipso ratiocinari, aut exponere, quomodo alia occasione secum ratiocinatus sit. Hæc repræsentatio loquentis alterius duplici modo fieri potest: 1. *Verè*, dum propria ipsius verba, quibus re ipsa usus est, allegantur. Atque ad hunc modum revocari possunt verba aut sententiæ scriptorum, quæ in oratione citantur. 2. *Fictè*, dum personæ vivæ, vel mortuæ, urbibus, regionibus, &c. affingitur aliquis sermo. Porro modus aliquem

quem loquentem introducendi rursus duplex est. 1. *Directus*, quando scilicet verba afferuntur eo modo absoluto, quo re ipsa prolata sunt, aut dicta esse finguntur. 2. *Indirectus*, dum alterius sermo in sub junctivo aut infinitivo refertur. V. G. *Imperator singulos seorsim Duces compellans, dixit: Ite, forti certamine vobis immortalem nominis gloriam, patriæ libertatem comparate. Vel: Irent, compararent. Vel: Jusit ire, comparare.* Exemplum geminum adduco ex Cic. 1. Verr. n. 19. *Sicilia tota, si una voce loqueretur, hoc diceret: Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meæ urbibus, sedibus, delubris fuit; quod in unaquaq; re beneficio Senatûs, Populiq; Rom. juris habui, id tu mihi, C. Verres, eripuisti, atq; abstulisti, &c.* Et pro Mil. n. 93. *Me quidem, Judices, exanimant & interimunt hæ voces Milonis, quas audio assiduè, & quibus intersum quotidie: Valeant, inquit, valeant cives mei; sint incolumes, sint florentes, sint beati. Stet hæc urbs præclara, mihiq; patriæ charissima.* Et quæ sequuntur usque ad n. 95. legi dignissima. In 1. Catil. n. 18. patriam cum Catilina, & n. 27. eandem cum Cicerone loquentem inducit. Præterea spectat ad hanc Figuram *Dialogismus*, id est introducta in orationem personarum inter se fermocinatio. Ita Cic. 7. Verr. n. 109. *Quid erat autem, quod quisquam diceret aut defenderet? Cleomenem nominare non licet. At causa cogit. Moriêre, si appellâris; nunquam enim iste est cuiquam mediocriter minatus. At remiges non erant. Prætozem tu accusas? Frange cervicem.*

Et

Et pro Mil. n. 60. *Age verò, quæ erat, aut qualis quæstio? Heus ubi Ruscio? ubi Casca? Clodius insidias fecit Miloni? Fecit. certa crux. Nullas fecit? Sperata libertas.* Rursus 2. Philipp. n. 77. Apta est hæc Figura ad suadendum, objurgandum, laudandum, hortandum, monendum, conquerendum, commovendos Affectus Miserationis, Odii &c.

Hypotyposis. IX. Quid est *Hypotyposis*? Resp. Est rerum gestarum talis descriptio, atque expressio, ut non tam dici, quàm velut oculis spectari videantur. Cic. 7. Verr. n. 105. *Procedit iste repente de pratorio, inflammatus scelere & furore, crudelitate in forum venit, navarchos vocari jubet. Qui nihil metuerent, nihil suspicarentur, statim accurrunt. Iste hominibus miseris innocentibusq; iniici catenas imperat. Implorare illi fidem pop. Rom. & quare id faceret, rogare. Tunc iste hoc cause dicit, quòd classem prædonibus prodidissent. Fit clamor & admiratio populi, tantam esse in homine impudentiam, atq; audaciam, ut aliis causam calamitatis attribueret, quæ omnis propter avaritiam ipsius accidisset: aut, cum ipse prædonum socius putaretur, aliis proditionis crimen inferret.* Servit hæc Figura ad motus Commiserationis, Indignationis, Odii, &c. & ad Narrationes. Possunt denique etiam ea describi, quæ futura prædicuntur, v. g. vastatio urbis, in supremo agone lucta cum morte, Judicium divinum, &c. quod ad motus ciendos apprimè idoneum est.

Ethopæia. X. Quid est *Ethopæia*? Resp. Est imitatio vitæ ac morum. Per mores intelligendo vitæ insti-

institutum consuetudine firmatum, seu consuetum certorum hominum agendi modum. Sunt autem mores alii proprii nationibus & regionibus; alii personarum ætati, sexui, conditioni; alii certa virtute aut vicio præditis. Hac ratione Cic. 2. Agrar. n. 22. Rullum describit: *Jam designatus Consul alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur, vestitu obsolete, corpore inculto ac horrido, capillatior quam antè, barbâq; majore, ut oculis & aspectu denuntiaret vim tribunitiam, & minitari Reip. videretur.* Discrepat hæc Figura à præcedente, quòd hæc solos mores personarum, illa res quasvis, ac si gererentur, repræsentet. Mores ætatum recenset Horat. de Arte poët. à versu 156. usque ad 174.

Ætatis cujusq; notandi sunt tibi mores, &c. Alios alii.

xI. Quid est *Apostrophe*? Resp. Est Figura, qua orationem ad aliquem dirigimus seu directè convertimus, v. g. alloquendo auditores, Deum, Cælites, homines, urbem, patriam, leges, adversarios, &c. Elegantem *Apostrophen* ad deos facit Cic. in Peroratione 7. Verr. à. n. 138. *Nunc te Jupiter optime maxime, cujus iste donum regale &c, quem locum, quia longior est, exscribere non permittit istud compendium. Breviùs pro Ligar. n. 9. Quid enim, Tubero, tuus ille districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cujus latus ille mucro petebat? qui sensus erat armorum tuorum? qua tua mens? oculi? manus? ardor animi?*
quid

Apostrophe:

quid cupiebas? quid optabas: Vehemens est hæc Figura, & ad motus animorum facta.

Aposiopesis.

XII. Quid est *Aposiopesis*? Resp. Est Figura, ab aliis *Reticentia* & *Interruptio* dicta, qua orationem, ostendendi alicujus Affectûs, aut verecundiæ, aut rei cujuscumque exaggerandæ causâ (cùm graviora putentur, quæ supprimuntur) abrumpimus. Virgil. I. *Æneid.* Quos ego! *sed motos præstat componere fluctus.* Cic. pro Cæl. n. 69. Nihil est, quod in ejusmodi mulierem non cadere videatur. *Audita, & pervulgata, & percelebrata sermonibus res est. Perspicitis animis jam dudum, quid velim, vel potius, quid nolim dicere.*

Emphasis.

XIII. Quid est *Emphasis*? Resp. Est Figura, qua plus Orator significat, quàm dicat. Ut Curtius L. 4. *Hic dies imperium, quod nullum amplius vidit atas, aut constituet, aut finiet.* Est *Emphasis* sæpe in unica voce, ut si timidus vocetur *Lepus*; *fugax*, *cervus*; muliebriter *comptus*, *Venus*; fortis, *Hercules*; &c. *Matho lecticâ vehebatur ipso plenâ.* Innuitur *Mathonem* fuisse pinguißimum.

Sustentatio.

XIV. Quid est *Sustentatio*? Resp. Est Figura, qua suspenditur aliquamdiu expectatio auditorum, ac demum aliquid inexpectatum, risu vel admiratione dignum, subjungitur. Habet etiam hæc tres illas partes, quas n. 3. & 6. hujus cap. dixi, videlicet *Propositionem*, *Remotionem*, & *Conclusionem*. Insuper concinnior evadit, si *Dubitatio* ipsi admisceatur. Per *Conclusionem*
hîc

hic intelligitur manifestatio illius, quod contigit. Debet hoc, ut dixi, esse aliquid inexpectatum; ridiculum enim est, velle suspendere auditorum animos in re ipsis jam cognita. Cic. 4. Verr. n. 106. *Cognitorem adscribit Sthenio. Quem? Cognatum aliquem aut propinquum? Non. Thermitanum aliquem honestum hominem ac nobilem? Ne id quidem. At siculum, in quo aliquis splendor dignitasque esset? Minime. Quem igitur? Civem Romanum. Cui hoc probari potest?* Adhuc elegantiores duas Sufsentationes habet 7. Verr. n. 10. *In Tricalino &c.* Et in eadem Orat. à n. 67. *Age porro, custodiri &c.* usque ad n. 70. & aliàs sæpius. Convenit hæc Figura præcipuè Narrationi, exaggerationi alicujus rei, & captandæ de novo attentioni auditorum, in longiore præsertim oratione.

xv. Quid est *Præteritio*? Resp. Est Figura, qua Orator simulat, se aliquid nolle dicere, quod tamen vel idcirco maximè dicit, dum obiter tangit, cum, ut paulò antè dixi, graviora videantur, quæ studio tegi notantur. Cic. in Vatin. n. 11. *At illud tenebricosissimum tempus ineuntis ætatis tuæ patiar latere. Licet impuè per me parietes in adolescentia perfoderis, vicinos compilâris, matrem verberâris: habeat hoc præmium tuæ indignitas, ut adolescentiæ turpitudine obscuritate ac sordibus tuis obtegatur.* Ecce modum alium hanc Figuram proponendi, ne, quod cap. præc. carpsi, identidem redeat insipidum illud: *Tacebo, nihil dicam, &c.* quamvis non sit piaculum etiam
istis

Præteritio.

istis

istis verbis aliquando in Præteritione uti. Habet hæc Figura usum in exaggerationibus, objurgationibus, transitionibus; in rebus indecoris, quas pudor vetat proferre; in copia materiæ laudis, aut argumentorum, minus potentium, quæ per hanc Figuram breviter tantum indicata nihilominus cum reliquis vim suam habent.

Licentia.

XVI. Quid est *Licentia*? Resp. Est Figura, qua Orator apud eos, quos vereri ac metuere deberet, aliquid ad comminandum, insultandum adversario, fiduciam ostendendam, vel commonendum pro suo jure dicit, quod tamen non offendat. Quoniam verò hoc postremum non est cujusque, & sæpe auditores sine facta tali Figura dictum aliquod in sinistram partem accipiunt, rarissimè istâ Figurâ utendum, & cautissimè, etiam cum videtur non offensura, loquendum est. Cic. pro Ligar. n. 6. *Vide quàm non reformidem; vide, quanta lux liberalitatis & sapientiæ tuæ mihi apud te dicenti oboriatur. Quantum poterò, voces contendam, ut hoc pop. Rom: exaudiat. Suscepto bello, Caesar, gesto etiam ex magna parte, nulla vi coactus, judicio meo ac voluntate ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te.*

Concessio.

XVII. Quid est *Concessio*? Resp. Est Figura, qua Orator causæ fiduciâ aliquid, etiam iniquum, pati, fateri, aut adversario concedere videtur. Cic. pro Rosc. Am. n. 73. *Esto parricidii causam proferre non potes; tametsi*

et si statim vicisse debeo, tamen de meo jure decedam, & tibi, quod in alia causa non concederem, in hac re concedam, fretus hujus innocentia. Non quero abs te, quare patrem Sex. Roscius occiderit, quero, quomodo occiderit? Et pro Quinct. n. 37. In hac re te, te, inquam, testem, Navi, citabo. Annum, & eo diutius, post mortem C. Quinctii fuit in Gallia tecum simul Quinctius. Doce, te petisse ab eo istam, nescio quam, innumerabilem pecuniam: doce, aliquando mentionem fecisse: dixisse, deberi: debuisse, concedam. Pulchra est hæc Figura, si jungatur Ironiæ, sicut Cicer. 4. Verr. n. 46. Verum esto, eripe hereditatem propinquis, da palæstritis, prædare in bonis alienis nomine civitatis; everte Leges, testamenta, voluntates mortuorum, jura vivorum: num etiam patris Heraclium bonis exturbare oportuit? qui simul ac profugit, quam impudenter, quam palam, quam acerbè, dii immortales, illa bona direpta sunt! Adhuc ornatior est, si qua concedamus, quæ negari non possunt, negemus verò alia, quæ magis ad rem nostram faciunt. Ita Cic. pro Flacco n. 9. Græcis concedit inesse scientiam, leporem sermonis, ingenium, facundiam; negat religionem & fidem in dicendis testimoniis. Formulæ Concessionis usitatæ sunt: *Eslo, fac ita sit, patior, ut concedam, do tibi hoc, sit ita, sint sanè, non repugno, &c.*

XVIII. Quid est *Permissio*? Resp. Est Figura, qua rei cuiquam, vel auditoribus, vel bonitati causæ tantopere nos confidere ostendimus, ut eam permittamus alterius voluntati. Ex qua explicatione patet istius Figuræ à præcedente differentia. Cic. 4. Verr. n. 150.

Verum

Verum esto: alio loco de aratorum animo & injuriis videro. Nunc quod mihi abs te datur, id accipio, eos tibi esse inimicissimos, nempe ita dicis, propter decumas. Concedo. Non quero jure, an injuria sint inimici. Quid ergo illa sibi statua equestres inaurata volunt, qua populi Rom. oculos maxime offendunt, propter eadem Vulcani? Nam inscriptum esse video, quandam ex his statuam aratores dedisse. Si honoris causa statuam dederunt, inimici non sunt, &c. Sin autem metu coacti dederunt, consistere necesse est, te in provincia pecuniam statuarum nomine per vim ac metum coegisse.

Parentthesis.

XIX. Quid est Parentthesis? Resp. Est brevis declinatio à proposito, qua sensus alicujus continuationi quidpiam immiscetur, vel ad rem magis explicandam, vel ad rationem alicujus dicti breviter reddendam, vel ad Affectum aliquem demonstrandum. Longior autem digressio non est Figura. Cic. I. Phil. n. 31. Hanc tu potuisti, Dolabella (magno loquor cum dolore) hanc tu, inquam, animo equo potuisti tantam dignitatem deponere?

Ironia.

XX. Quid est Ironia? Resp. Est fictio totius voluntatis, qua aliud dicitur, aliud sentitur, ac innuitur. Differt à Tropo ejusdem nominis, quòd hic sit brevior & apertior. Cic pro Ligar. n. 1. Novum crimen, C. Caesar, & ante hunc diem inauditum, propinquus meus ad te Q. Tubero detulit, Q. Ligarium in Africa fuisse. Et 7. Verr. n. 3. Non possum dissimulare, Judices: timeo, ne C. Verres propter hanc virtutem eximiam in re militari, omnia, quae fecit, impune fecerit. Prolixius à n. 25. & passim tota hac oratione.

XXI.

XXI. Quid est *Distributio*? Resp. Est Figura *Distributio*.
 ra, qua totum aliquod in suas partes distri-
 buitur, quarum singulis sua ratio subjungi-
 rur. Cic. pro Quinct. n. 1. *Qua res in civitate*
dua plurimum possunt, ea contra nos ambe faciunt
in hoc tempore, summa gratia & eloquentia, qua-
rum alteram vereor, alteram metuo: Eloquentia Q.
Hortensii, ne me dicendo impediatur, nonnihil conuo-
veor; Gratia Sex. Navij, ne P. Quinctio nocent, id
verò non mediocriter pertimesco. Illustrior est hæc
 Figura, si ipsi addatur tertia pars, ex sin-
 gulis membris distributionis & additæ ra-
 tionis eruta. Cic. pro Rosc. Am. n. 35. *Tres*
sunt res, quantum ego existimare possum, quæ obstant
hoc tempore Sex. Roscio: crimen adversariorum, &
audacia, & potentia. Criminis confictionem accusator
Erutius suscepit: audaciæ partes Roscii sibi poposce-
runt: Chrysogonus autem is, qui plurimum potest,
potentiâ pugnat. De hisce omnibus rebus me dicere
oportere intelligo. Quid igitur est? non eodem modo
de omnibus: ideo, quod prima illa res ad meum offi-
cium pertinet; duas autem reliquas vobis populus Ro-
manus imposuit. Ego crimen oportet diluam, vos &
audaciæ resistere, & hominum ejusmodi perniciosam
atq; intolerandam potentiam primo quoq; tempore
extinguere atq; opprimere debetis. Per hanc Fi-
 guram etiam insigniter possunt perferri *Subdivisio*.
 Divisio & Subdivisio, de quibus L. 2. c. 5. actum.

XXII. Quid est *Deprecatio*, seu *Obsecratio*, *Deprecatio*.
 vel *Obtestatio*? Resp. Est Figura, qua opem
 alicuius vehementer imploramus. Cic. pro
 Rosc. Am. n. 11. *Te quoq; magnopere, M. Fanni,*
quæso, ut, qualem te jam antea populo Rom. præbuissti,
cum huic idem quæstioni Judex præesses, talem te &

nobis & populo Romano hoc tempore impertias.

Optatio.

XXIII. Quid est *Optatio*? Resp. Est Figura, quæ voti alicujus significationem præbet. Cic. pro Lege Man. n. 27. *Utinam, Quiritès, virorum fortium atq; innocentium magnam copiam haberemus!*

Execratio.

XXIV. Quid est *Execratio*? Resp. Est Figura, qua malum aliquod detestamur, aut alicui imprecamur. Cic. pro Dejot. n. 21. *Dii te perdant, fugitive, ita non modò nequam & improbus, sed fatuus & amens es.*

Epiphonema.

XXV. Quid est *Epiphonema*? Resp. Est rei narratæ vel probatæ summa acclamatio. Cic. pro Sext. n. 86. *Hoc sentire prudentia est, facere fortitudinis; & sentire verò & facere perfecta cumulataq; virtutis.* Virg. I. Æneid. v. 37. *Tantæ molis erat Romanam condere gentem.*

Exclamatio.

XXVI. Quid est *Exclamatio*? Resp. Est Figura, quæ alicujus compellatione Affectum doloris, miserationis, indignationis, &c. vel admirationem significat. Cic. I. Catil. n. 2. *O tempora! ô mores! Senatus hoc intelligit, Consul videt, hic tamen vivit.* Et pro Ligar. n. 6. *O clementiam admirabilem, atq; omni laude, prædicatione, litteris, monumentisq; decorandam!* Istæ sunt Figuræ sententiarum ferè celebriores; quibus alias quasdam adnecto.

CAPUT XI.

*De quibusdam aliis Figuris, aut
modis Figurarum.*

I. **Q**uid est *Compensatio*? Resp. Cùm ali- Compensa-
tio.
quid fatemur, aut concedimus, sed
mox aliud æquè firmum opponimus. Vel
cùm plura, quæ pro adversariis dici possent,
breviter per partes proponimus, ac dein
omnibus repudiatis meliùs concludimus.
Cic. pro Sextio n. 102. *Hac imitamini, &c.*
Est labor; non nego. Pericula magna; fateor. Multa
insidia sunt bonis; verissimè dictum est. Sed te id,
quod multi invideant, multiq; expetant. Et pro
Quinct. n. 95. *Miserum est exturbari fortunis om-*
nibus; miserius est injuriâ. Acerbum est ab aliquo
circumveniri; acerbius est à propinquo. Calamitosum
est bonis everti; calamitosius cum dedecore. Funestum
est à forti atq; honesto viro jugulari; funestius ab eo,
cujus vox præconio quæstu prostitit. Indignum est à
pari vinci aut superiore; indignius ab indigniore at-
que humiliore. Luctuosum est tradi alteri cum bonis;
luctuosius inimico. Horribile est causam capitis dicere;
horribilius priore loco dicere. Tertullianus. O Chri-
stiane! erga stulto quidem adstringitur corpus; mens
autem minimè. Colligata sunt membra; sed spiritus
liber est. Hoc non per porticus aut per theatra spatie-
ris, sed eam teras viam, quæ ad cælum ducit. Quo-
ties eam spiritu deambulaveris, toties in carcere non
eris. Nihil crus sentit in nervo, cujus animus in cælo
est. S. Petr. Chrysol. Serm. I. in cap. 9. Matt.
de

de Apostolis sic loquitur: *Sed in istis quantum vilis mundanus videbatur aspectus, pretiosas tantum animas Dei intuitus tunc videbat. Erant censu pauperes, sed innocentiam locupletes; loco humiles, sed sanctitate sublimes; viles arte, sed simplicitate pretiosi; obscuri vitam, sed vita merito perlucentes; labores communes, sed proposito singulares; addicti vigiliis, sed ad caelestes victorias jam vocati; fluctibus mancipati, sed fluctibus non demersi; negati honoribus, sed ditati magis honoribus, non negati; injuriis dati, sed injuriis non relictis; captores piscium, sed pisces hominum jam decreti. S. Cyprianus L. 3. Epist. 25. vel juxta alios 77. Non fovetur in metallis lecto & culcitris corpus; sed refrigerio & solatio Christi fovetur. Humi jacent fessa laboribus viscera; sed pena non est cum Christo jacere. Squalent sine balneis membra sicut & sorde deformia, sed spiritaliter intus abluuntur, quod foris carnaliter sordidantur. Panis illis exiguus; at non in pane solo vivit homo, sed in sermone Dei. Vestis argentibus deest; sed qui Christum induit, & vestitus abundanter, & cultus est. Semitonisi capitis capillus horrescit; sed cum sit caput viri Christus, quaecumque caput illud deceat necesse est, quod ob Domini nomen insigne est. Omnis ista deformitas detestabilis & tetra gentilibus quasi splendore pensabitur. Secularis haec & brevis poena, quam clara & aeterni honoris mercede mutabitur. Sed Compensatio revocari potest ad Concessionem vel Subjectionem.*

Interpretatio II. Quid est Interpretatio? Resp. Est alicujus dicti aut facti ad mentem nostram expositio. Cic. 6. Verr. n. 49. *Superbum est enim, & non ferendum, dicere praetorem in provincia homini honesto, locupleti, splendido: vende mihi vasa celata. Hoc est enim dicere: Non es dignus tu, qui habeas, quae tam bene facta sunt; mea dignitatis ista sunt. Tu dignior,*

gnior, Verres, quàm Calidius? Eodem modo in sacris concionibus dicta vel facta, nominatim S. Scripturæ, interpretamur, his aut similibus formulis: *Quasi dicat. Hoc est. Vel, ut ego quidem arbitror, &c.*

III. Quid est *Congeries*? Resp. Est exor- Congeries.
natio, qua multæ res, aut verba, aut argumenta, aut exempla coacervantur, ut oratio fiat volubilior ac concitator. Cic. pro Mil. n. 70. *Vide, quàm sit varia vita commutabilisq; ratio. quàm vaga volubilisq; fortuna, quanta infidelitates in amicis, quàm ad tempus apta simulationes, quanta in periculis fuga proximorum, quanta timiditates.* Rerum Congeriem habet idem pro Cœlio n. 12. *Erant apud illum illecebra, &c.* De Congerie Argumentorum dixi L. I. c. 6. n. 4. Congeriem exemplorum facit Cic. in Pis. n. 58. *O stultos Camillos, &c.* & aliàs sæpius.

IV. Quid est *Oppositio*? Resp. Cùm dictum Oppositio
vel factum alterius contrariis aliorum dictis aut factis refellimus. Cic. pro Lege Man. n. 11. *Majores vestri sæpe, mercatoribus ac navicatoribus injuriosius tractatis, bella gesserunt: vos, tot civium Rom. millibus uno nuntio atq; uno tempore necatis, quo tandem animo esse deberis? Legati, quod erant appellati superbius, Corinthum Patres vestri, totius Græciæ lumen, extinctum esse voluerunt; vos eum Regem inultum esse patiemini, qui Legatum populi Rom. consularem, vinculis, ac verberibus, atq; omni supplicio excruciatum necavit? Illi libertatem civium Romanor. imminutam non tulerunt, vos vitam ereptam negligetis? Jus Legationis verbo viola-*

violatum illi persecuti sunt : Vos Legatum populi Rom. omni supplicio interfectum relinquetis ? Habet hic ornatus frequentem usum in sacris etiam orationibus.

Commoratio.

v. Quid est *Commoratio*, sive *Expolitio* ? Resp. Est, cum eadem sententia tamdiu variis verbis & modis proponitur, donec sub oculos penitus subiiciatur. Cic. 2. Phil. n. 54. *O miserum te, si intelligis, miseriorem, si non intelligis, hoc litteris mandari, hoc memoriae prodi, hujus rei ne posteritatem quidem omnium seculorum unquam immemorem fore, Consules ex Italia expulsos, cumque his Cn. Pompeium, qui imperii P. R. decus ac lumen fuit: omnes consulares, qui per valetudinem exequi fugam illam clademque potuissent, praetores, praetorios, tribunos plebis, magnam partem senatus, omnem sobolem juventutis, unoque verbo Remp. expulsam atque exterminatam suis sedibus.* Eodem spectant, quae habet pro Rosc. Am. n. 112. Item 1. Verr. n. 2. & 6. Rursus 2. Agr. n. 8. pro Sext. n. 47. pro Coelio n. 39. pro Marcello n. 5. & saepius alibi.

[Incrementum.

vi. Quid est *Incrementum* ? Resp. Est exornatio, per quam in rebus augendis semper aliquid majus, in minuendis semper aliquid minus sequitur in oratione. De hac quoque jam aliquid dictum L. 1. c. 6. n. 4. Et est ipsa species Gradationis. Cic. 7. Verr. n. 169. *Facinus est vinciri civem Romanum, scelus verberari, prope parricidium necari; quid dicam in crucem tollerere? Verbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo potest. Non fuit his omnibus iste contentus. Spectet, inquit, patriam: in conspectu Legum libertatisque moriatur. Nam tu hoc loco Gavium non unum ho-*

hominem, nescio quem, civem Rom. sed communem libertatis & civitatis causam in illum cruciatum & crucem egisti. Jam verò videte hominis audaciam. Nonne illum graviter tulisse arbitramini, quòd illum civibus Rom. crucem non posset in foro, in comitio, non in rostris defigere? quod enim his locis in provincia sua, celebritate simillimum, regione proximum, potuit, elegit. Monumentum sceleris, audaciaeque suae voluit esse in conspectu Italiae, vestibulo Siciliae, praetervectione omnium, qui ultro citroque navigarent. Si haec non ad cives Romanos, non ad aliquos amicos nostrae civitatis, non ad eos, qui populi Rom. nomen audissent: denique si non ad homines, verum ad bestias, aut etiam, ut longius progrediar, si in aliqua desertiissima solitudine ad saxa & scopulos haec conqueri & deplorare vellem, tamen omnia muta, atque inanima, tanta & tam indigna rerum atrocitate commoverentur. In eadem Orat. n. 1. 6. *Levia sunt haec, &c.*

VII. Quid est *Comminatio*? Resp. Est admonitio cum praedictione futuri mali, qualem habet Cic. pro Mil. n. 69. *Erit, erit illud profectò tempus, & illucescet aliquando ille dies, cum tu, salutaribus, ut spero, rebus tuis, sed fortasse motu aliquo communium temporum inmutatis, qui quàm crebrò accidat, experti debemus scire, & amicissimi benevolentiam, & gravissimi hominis fidem, & unius post homines natos fortissimi viri magnitudinem animi desideres.*

VIII. Quid est *Comparatio*? Resp. Est duarum rerum vel personarum facta oppositio ad concitandos Affectus Miserationis, Indignationis, Odii, Aemulationis, &c. Cic. pro Rosc. Amer. n. 13. *Accusant ii, qui fortunas huius invaserunt; causam dicit is, cui praeter calamitatem nihil reliquerunt. Accusant ii, quibus occidi patrem*

trem Sex. Roscii bono fuit; causam dicit is, cui non modò luctum mors patris attulit, verùm etiam egestatem. Accusant ii, qui hunc ipsum jugulare summè cupierunt; causam dicit is, qui etiam ad hoc ipsum iudicium cum presidio venit, ne hic ibidem ante oculos vestros trucidetur. Deniq; accusant ii, quos populus poscit; causam dicit is, qui unus relictus ex illorum nefaria cade restat.

ix. Quæ sunt alia hujusmodi? Resp. 1. Pœnitentia dicti. Cic. 2. Catil. n. 17. *Sed cur tam diu de uno hoste loquimur, & de eo hoste, qui jam fatetur, se esse hostem?* 2. Cùm fingimus, nos quærere, quid sit dicendum? an nihil restet? &c. Ut: *Quid reliquum est? Nanquid aliquid eorum omisi, de quibus acturum me promiseram?* 3. Cùm velut aliqua ignoramus. Ut: *Quem tot scelerum auctorem dicemus? Invenire profectò difficile est.* 4. Cùm deponimus aliquid apud memoriam auditorum, & post aliqua interposita reposcimus. Ut: *Retinere lubeat, quæ dico, non modicam lucem sequentibus affusura.* Et post aliqua interjecta: *Recordamini modò illorum, quæ antea proposui, &c.* 5. Ciasion & Chiasmus vocatur, quando duæ sententiæ inter se convertantur. Ut: *Est Doctorum sanctissimus, & Sanctorum Doctissimus.* Sed hæc ad aliquam ex supra recensitis Figuris omnia reduci posse, facilè apparebit perpendiculari; uti etiam eæ figuræ pleræq; quas ultra prædictas aliqui enumerant, modò tantùm sunt expositas celebriores Figuras

Figuras

guras variandi. Sufficere istæ possunt, quæ si non nudè, nec semper eodem modo proponantur, videbuntur & ipsæ plures, novæ, & à seipsis, aliâ formâ exhibitis, diversæ. Notandum denique, supradictis Figuris non utendum promiscuè, cum aliquæ illarum serviant ad docendum, aliæ ad delectandum, aliæ ad movendum, quemadmodum apud nonnullas annotavi.

